

LJUBLJANA, dne 15. februarja 1907.

POPOTNIK

▷ Pedagoški in znanstven list. ◁

Letnik XXVIII.

Štev. 2.

VSEBINA:

1. Prof. dr. A. Heveroch in Drag. Pribil: O hudodelnosti mladine	33
2. Dr. K. Ozwald: Pravo svetišče za — „Krst pri Savici“	42
3. Drag. Pribil: Na četrtem vseučiliščnem tečaju v Turnovu	45
4. Ign. Šijanec: Šolsko-higijenski utrinki	52
5. Književno poročilo	55
6. Odgovor uredniku „Slov. Šolske Matice“ gosp. dr. Ilešiču na pripombe v „Posebnem ukoslovju petja“	56
7. Razgled: Listek 58 — Pedagoški paberki 60 — Kronika	63

Last in založba

„Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

„Učiteljska tiskarna“

last „Učiteljskega tiskovnega društva“,
registr. zadruga z omejenim jamstvom

v Ljubljani, Gradišče št. 4

priporoča slavnim krajnim šol. svetom,
šolskim vodstvom in učiteljstvu

uradne tiskovine

iz svoje zaloge.

Ceniki se pošiljajo na zahtevo zastonj. ☿ Po-
strežba točna. ☿ Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko spadajoča
dela ter jih izvršuje okusno in po solidnih cenah.

Izvrševanje tiskovin v enobarvnem in večbarv-
nem tisku. ☿ Tiskanje muzikalij in časopisov.

LITOGRAFIJA.

Telefon št. 118. ☿ Poštna hranilnica št. 76.307.

O hudodelnosti mladine.

Napisal *prof. dr. A. Heveroch*. Iz češčine prevel *Drag. Přibit*.

Vprašanje o hudodelnosti mladine je postalo zelo pereče in poziva pedagoga, sociologa, kriminologa in psihiatra k skupnemu posvetovanju zlasti o tem, kako bi bilo treba postopati napram zločinstvu mladine in kako bi se naj skrbelo za mlade zločince.

Vsakemu učitelju povzroča hudodelna, razposajena, nenravna, šolskemu redu nepokorna mladina težke hipe v šolski praksi.

To vprašanje se mi vsiljuje čestokrat v moji praksi, kadar mi pripeljejo roditelji dečka ali deklico, s katerim ne vedo kaj početi. Končno mi stavijo kratko, a tehtno vprašanje: »Kaj naj storimo z njim?«

Četudi je vprašanje o hudodelni mladini ravnotako staro kakor skrb društva za vzgojo svojih članov, se vendar posebno v zadnjem času živo debatuje o njem, ker se spreminjajo temeljni nazori kazenskega prava o zločinu, zlasti pa o kazni.

Vse naše kazensko pravo temelji na nazoru, da je kazen neprijetno povračilo za protidruštveno ravnanje. Današnja kazen ima značaj reakcije društva na vznemirjenje radi zločina — tako upravičuje kazen tudi doktor Zucker — ima torej vsekakor značaj osvete. Po novejših nazorih naj bi imela kazen tudi svoj namen: individij bi se naj poboljšal, kazen naj zločince prestraši, naj jih svari pred zločinstvom. Ne kaznuje se samo radi »quia peccatum est«, marveč tudi radi »ne peccetur«!

Niso mogli ostati brez vpliva na temeljne pravne nazore nove smeri v zdravniških vedah in zlasti v psihiatriji, kjer je že davno minilo proučevanje bolezni in se je uvelo na njega mesto opazovanje bolnega človeka. Namesto o zločinu začenjajo premišljevati o zločincu, mesto kazni, ki je plačilo in osveta, ali pa tudi pripomoček za poboljšanje, iščejo se

sredstva, kako bi se dalo čuvati društvo pred poedincem, ki je društvu nevaren, kako bi se dala škodljivost teh individijev izpremeniti v korist i. t. d.

Ta javljajoči se preobrat v samih temeljih kazenskega prava se čuti tudi v praksi. Gotovo vam je znana iz dnevnikov nova naredba pravosodnega ministrstva od 25. listopada 1902, ki pomiloščuje mlade zločince. Ravnotako ste nemara opazili, da se zahteva pogojna kaznivost mladine po znanstvenih shodih in v strokovnih člankih.

Četudi je povzročevala hudodelna mladina sitnosti že najstarejšim pedagogom, ima vendar razgovor o tem vprašanju še vedno svojo aktualno važnost.

Kaj je zločin?

Zločin (prestop) je v najširšem pomenu besede: slab čin, čin, ki ne soglaša z veljavnimi pravnimi nazori društva. »Pravo« je skupnost vseh naprav, nazorov in principov, ki služijo društvenemu bistvovanju v podporo, a slab čin je vse, kar oslablja bistvovanje društva.

Navaden človek sicer ne pozna zakonitih določb in raznih naredb, a vendar čuti ali ugane tudi srednjenadarjen član družbe, da li podpira društvo s svojim ravnanjem, da li podpira njega temeljne nazore, ali pa jih oslablja.

Zmožnosti, uginiti, kar je dobrega in kar je hudega z ozirom na družbo in po tem spoznanju ravnati, tej zmožnosti pravimo tudi društveni čut, smisel za društvo, smisel za pravo, smisel za društveni red.

Različni poedinci so različno nadarjeni s tem čutom; treba je, da ga razvijemo v vsakem posamezniku, t. j. da mu dokažemo, da leži moč individija v moči mase, da ga naučimo spoznavati glavne pravne stavke in škodo, ki nastaja onemu, kateri proti njim ravna.

Ta društveni čut in iz njega izvirajoča zmožnost, podrejata se pravilom društvenega sožitja, sta v vsakem posamezniku drugačna. Na enem krilu stoje poedinci, ki se žrtvujejo za društvo — društveni junaki —, na drugem koncu se nahajajo protidruštveni individiji — rojeni zločinci.

Kakor ni nikjer v prirodi gotove meje, tako tudi ne vemo v družbi, kje začenja hudodelnost. Kakor med zdravjem in boleznijo, tako se nahaja široka prehodna plan tudi med društveno dobrimi in slabimi individiji.

Toliko o hudodelnosti vobče.

Še eno besedo preden pridemo k vprašanju o hudodelnosti mladine!

Napačno bi bilo primerjati ravnanje mladoletnega poedinca ravnanju dospelih ljudi. Hudodelna ali nenravna je mladina, ki v

primeru z navadno mladino ravna prav izrazito protidruštveno, proti obstoječemu redu. Kot primer navajam: Dospeli mož se sramuje laži, mlado dete od 5—8 let laže prav rado. Če dokažemo petletnemu otroku laž, potem tega ne bomo jemali kot dokaz njegovi nižji duševni, ali recimo rajši društveni vrednosti, zakaj lažnivost je obična lastnost nedospele duše.

Šele tedaj smemo torej razglasiti dete kot razposajeno, nenravno zločinsko, če smo ga primerjali z navadnim otrokom.

V čem se pa razločuje ravnanje nedospelih od ravnanja dospelih ljudi?

Že ime nam to pojasnjuje. Duševna dospelost v ravnanju, dospelost značaja javlja se v tem, da more individij krotiti in premagovati v sebi nastale hipne želje, zahteve in nagone. Vse ravnanje je podrejeno kontroli širokih nazorov. V zmožnosti, računati z najširjimi oziri in premagovati tudi uajbolj nadležne hipne želje, v tem obstoji dovršenost človeškega značaja. »Značaj nam pomeni tukaj zmožnost, dosledno se odločevati za najboljše in po tem ravnati.

Nedospelost razuma in nravnosti, skromno ali nikakršno iskustvo o nasledkih ravnanja iz prvih nagibov, nedospelost čutenja povzročajo, da greši dete laglje proti društvenemu redu nego odrasel človek.

Dete je v primeru z odraslim lažnivo (važna lastnost pri presojevanju otroških svedokov pri sodišču), sebično, neprevidno, brez plemenitejših čutov in teženj; ljubi spremembo in kretanje, nove presenetljive vtise.

Zato otrok krade, laže, se poteplje, muči živali in svoje tovariše vsled brezčutja, povzročuje nesreče in neprevidnosti.

Te lastnosti opazujemo pri vseh nedospelih. Šele tedaj govorimo o pokvarjeni mladini, če je mera prepolna.

Navesti nam je nekoliko številke o hudodelnosti mladine. Številke, ki so nam na razpolago, črpame so iz statistik o kaznovanju nedospelih; nepopolne morajo biti že vsled tega, ker se do 14. leta ne kaznuje.¹⁾

Hudodelnost, ki se more pojaviti že v prvi mladosti, ostaja takim načinom neopažena. Še dolgo se bode morala nabirati snov o duši normalnih in pokvarjenosti pristopnih otrok. Kako zanimivo bi bilo, zbirati opise neobičajno nerednih, lažnivih, hudobnih, brezčutnih, hudodelnih, sirovih, predčasno in perverzno spolnočutečih otrok, potepuhov i. t. d., i. t. d.

Nemara nedostaje zanimanja za to, nemara je krivo nepotrebno podcenjevanje lastne moči, da si posamezniki ne utemeljujejo svojega psihološkega muzeja iz opisov čudnih otrok in njih okolice.

Kaj pa nam pove sedaj še nepopolna statistika?

¹⁾ Doba odgovornosti pred zakonom začenja na Angleškem in Srbskem od 7. leta, na Turškem od 13. l.; na Avstrijskem od 10. leta.

Iz Zuckerjeve studije (Über Schuld und Strafe der jugendlichen Verbrecher) navajam:

Na Nemškem je bilo kaznovanih l. 1882. nič manj od 30.719 nedospelih med 12. in 18. letom (= 568 na 100.000 mladoletnih), l. 1897. že 45.251 (= 710 na 100.000 mladol.). Tamkaj raste število kazni.

Avstrijske kazenske statistike navajajo osebne razmere samo pri zločinih in hudodelstvih, ne pa pri prestopkih, med katere se štejejo pri nas tatvina, prevara, poneverjenje in telesna poškodba. Tako seveda iz naših statistik ničesar ne izvemo o kaznovanju mladine za čine, katere zakrivi mladina najčešče. Iz te nedostatne statistike pa vidimo, da tudi pri nas raste število hudodelne mladine, čim se je hudodelnost dospelih zmanjšala od l. 1881. do l. 1897. (Hoegel).

Po angleških statistikah se nam dozdeva, da se zmanjšuje število kaznovanih nedospelih na Angleškem, toda Hoegel dokazuje, da ta rezultat ne odgovarja resnici, ker gre tukaj samo za drug način štetja.

Laške statistike dokazujejo, da se množi število kaznive mladeži, in to v absolutnih številkah: l. 1890. se je kaznovalo 30.108 mladoletnih (do 21. leta), a l. 1895.: 39.109; l. 1890. je bilo torej kaznovanih 22.96%, l. 1895. pa 23.28% nedospelih.

Po francoskem zakoniku se mora dognati pri mladini pred 16. letom, ali se je zavedal zločinec svojega prestopka. Nezavedni se oproščajo; včasih se oddajajo potem staršem, včasih pa tudi poboljševalnici »maison de correction«; v tem zavodu morajo ostati prisojeno dobo, toda ne dalje nego do 20. leta.

Vobče se težko presoja po francoskih statistikah, kako se spreminja kaznivost mladeži. Nedostaje nam podatkov o policijskih kaznih. (Številke sem vzel iz Hoegela: Die Straffähigkeit der Jugendlichen, 1902, Leipzig).

Toliko o podatkih kazenskih statistik posameznih držav.

Kako često se pojavljajo nekateri zločini pri mladini, v tem se približno vjemajo statistike posameznih držav.

Navajam nemško statistiko:

Za leto 1894. do 1898. se je dognalo:

	od 12. do 14. leta		od 14. do 18. leta	
	v celoti	na 1000	v celoti	na 1000
tatvina in pridržanje stvari	32.288	709—	94.616	497—
poškodba stvari	3.209	72—	11.630	61—
telesna poškodba	3.199	70—	38.166	200—
skrivanje in zatajevanje	1.987	44—	4.743	25—
prevara in poneverjenje	1.092	24—	8.874	46—
prestopki proti varnosti	828	18—	6.606	35—
» » javnemu redu	605	13—	6.298	33—
» » javni varnosti	576	13—	1.848	10—

	od 12. do 14. leta		od 14. do 18. leta	
	v celoti	na 1000	v celoti	na 1000
izdajstvo tajnosti	505	11—	2.799	15—
ponarejanje listin	373	8—	2.784	15—
razžaljenja	359	8—	5.958	31—
rop in kradež	150	3·3	531	2·8
prestopok proti svobodi	84	2—	1.819	10—
upor proti državni oblasti	76	2—	2.318	12—
prestopok proti varnosti življenja	36	0·8	466	2·4
» » verstvu	30	0·7	224	1·2
ponarejanje denarja	23	0·5	103	0·5
krivo obdolženje	7	0·2	117	0·6
razžaljenje veličanstva	2	0·4	49	0·3
podmitenje	—	—	339	2—
prestopok v uradu	—	—	66	0·3
krida	—	—	4	0·2

Albanel je sestavil seznamek 5663 nedospelih, ki so se imeli zagovarjati pred pariškim sodiščem, in sicer:

radi tatvine	3045
» postopanja	890
» prestopkov proti javnemu redu	661
» beračenja	295
» poneverjenja	136
» telesne poškodbe	112
» prestopkov proti nramnosti	106
» prevare	56

Ce primerjamo statistike raznih držav, najdemo tatvino povsod na prvem mestu; v tem oziru prednjačijo nedospeli, neodrasli.

Stvar je naravna. Ravno pri mladini je želja preživa, imeti predmet, kateri se ji dopade, pomirjevalnega razmišljanja pa nedostaje. Za tatvino ni treba posebne fiziške moči, olajšuje jo zaupnost, katero vživa mladina, tudi posebne lesti ni treba.

Za mladež so značilne zlasti skupne tatvine, a za te pripravljajo prav dobro otroško dušo romantiške povesti o tolovajskih in viteških napadih, saj so otroci posebno razpoloženi za posnemanje.

Hrepenenje po spremembi, po gibanju zavaja otroka v tolpe postopačev. Od pohajanja pa ni več daleč k prosjačenju in pijančevanju, pri dekletih k prostituciji.

Za prostitucijo je pripravljala jedva odrasla dekleta tudi nočna trgovina z redkvicami, vžigalicami in drugim drobižem po beznicah; dobro je, da se je ta kupčija šolski mladini prepovedala, zakaj ravno one deklice si izbirajo

ta posel, ki čutijo v sebi nagnenje k nenravnemu življenju. Pri njih kaj lahko vzbujajo neslane opazke dozorevajočih svinjarjev in včasih tudi starejših »gospodov« prerano spolni čut.

Ravno tako je naravno, da najdemo pri bolj odrasli mladini prav mnogo prestopkov zoper nravnost. Doba od 16. do 20. leta je posebno burna, zakaj tedaj se razvija spolna dospelost; takšen razjarjen bedak kaj lahko postaja silovit in drzen. Seveda nòsi vso krivdo društvo samo. Za mladeniča med 14. in 21. letom se ne briga nihče. Šele vojaštvo popravi njegove slabe društvene navade. Dobro je označil stanje te mladine učitelj Moravec: povsod se potepljejo, ker jih ne mara nobeno društvo. V cerkvi ne morejo več stati med šolsko mladino, starejši jih ne puste v klop in na kor, zato pa se zbirajo na stopnicah v stolpu in uganjajo budalosti. Ne vedo, kaj bi naj počeli v nedeljo popoldne, zato pa se zbirajo na polju in kvarijo drug drugega.

Kaj povzroča hudodelnost mladine?

Začrtali smo si temeljne vzroke hudodelnosti že v občnem uvodu. Kot vzrok hudodelnosti moramo smatrati: individualno pomanjkljivost, v društvenem oziru nedostatno ali pohujšljivo sredo (milieu), ali pa oboje hkratu.

Postojmo najpreje pri individualni pomanjkljivosti mladega zanemarjenca ali zločinca.

Rekli smo že, v čem se razlikuje duša nedospelega od one odraslega človeka. Te lastnosti se morejo spremeniti v bolezen, a tu nastaja naloga razmotrivati, pri katerih duševnih boleznih mladinske dobe se more pojaviti protidruštveno delovanje.

Na prvem mestu naj navedem vsako zaostalost, duševno nerazvitost. Tam le so tla pripravljena za nastanek hudodelnosti, kjer se duša ni povspela do povprečnega znanja in obzorja, kjer se volja ni razvila do pravega premagovanja samega sebe, kjer je zaostala ali se napačno razvila čutna stran duše. Zato zavzemajo prvo mesto med mladimi hudodelci slaboumnosti. Toda ne najnižje stopnje slaboumnosti (idiotija, prirojeno bebstvo) vedejo k zločinu, ampak one višje, kjer je vsaj toliko dospelosti, kolikor je zadostuje za izvedbo zločina.

Vsakemu otroku lastna sebičnost prehaja pri slaboumnosti radi nedostatka popravljajočih principov lahko v tatvino. Način tatvine in obnašanje tatu nas prav lahko privede na njegov sled, ker mu manjka primerne razsodnosti. In to je temeljni znak slaboumnosti.

Primer: Radi kraje že večkrat kaznovano dekle se je privedlo pred sodišče, ker je ukrado svoji družici obleko. V tej obleki se je udeležila zabave, kateri je prisostovala tudi okradena. Takoj spoznamo, da je želja, pokazati se v novi obleki, zavedla slaboumnico k tatvini. V zaostalem mozgu

ni bilo toliko razsodnosti, da bi uvidela, da se mora sama izdati na plesu pred očmi okradene.

Celo vrsto hudodelstev zakrivi slaboumnež radi svoje naglice, vsled lahko vzkipeče čudi. V svojem srdcu se sirovo znese nad svojimi bližnjimi, in v osveti ne pozna meje. Ni dolgo tega, kar je slaboumnež zažgal sosedu hišo, da se mu osveti, ker ga je prejšnjega dne narezal.

Dogodilo se je, da je slaboumnež zažgal poslopje, ker mu niso dovolili, da pomaga pri gašenju. Toda radi svoje nerazsodnosti postaja slaboumnež hudodelnik tudi iz plemenitih nagibov. Oskrboval sem slaboumneža, ki je bil slepo vdan svojem gospodarju. Žal mu je bilo, da se je moral gospodar preseliti kot prevžitkar iz lepe hiše v slabo koč. Da bi mu pomagal do boljšega stanovanja, zažgal je posestvo. Računal je na to, da ga ne bodo dobili.

Spominjam se lepo risanega slaboumneža v Halbejevi »Mladosti«.

Slaboumneži pomnožujejo zlasti število mladih postopačev. V šoli ne more izhajati, zato mu kmalu preseda. Pridruži se postopačem ali pa se poda sam brez cilja na pot po širokem svetu. Pri postopajočih dečkih se kmalu pokažejo sledovi brezmernega uživanja alkohola, dekleta se žive na takšnih potih s prostitucijo.

Želja po kretanju, ki je lastna vsakemu otroku, prehaja v takšnih zaostalih v nagon, kateri jih v pravem pomenu besede goni, žene drugim. Imel sem priložnost preiskavati celo vrsto takšnih mladih vagantov, nekatere sem opisal v »Zmotah šolske mladine«.

Neka mati mi je privedla sedemletnega otroka, katerega je morala doma zapirati; takoj ji je ušel, če ga ni imela vedno pred očmi. Če je bil doma zaprt, je tekal venomer po sobi. Takšno bolešno hrepenenje po neprestanem kretanju opazujemo tudi pri zaostalcih nižje vrste — pri idiotih — ki vedno prestopajo, zdaj s to, zdaj z ono nogo, mahajo z rokami, kriče, silijo v vsako poslopje, vse preiskujejo, stopajo na pohištvo, na okno, vse raztrgajo kar jim pride v roko — izkratka: ves dan se premikajo, utrujajo vso obitelj. Radi njihovega nemira, v katerem spravljajo sebe in druge vsled užiganja užigalic v nevarnost, jih moramo pošiljati v zavode za umobolne.

V zanemarjenosti otrok igra važnejšo vlogo od slaboumnosti tista zaostalost, v kateri se zlasti нравna stran duše ni razvila, četudi je več ali manj razvita intelektualna stran: »moral insanity«, »nравna zaostalost«. Posebna vrsta nedospelih!

Imajo srednje znanje, umejo se celo pokazati in blesteti s tem, kar znajo, tako da slepe svojo okolico; in vendar zakrivajo v vsakem hipu kaj nezakonitega. Nedostaje jim društvenega čuta, čuta za pravo, za poslušnost, manjka jim sočutja, hvaležnosti, priznavanja; zato pa je razvita v njih sebičnost, ne morejo si odreči ni najmanjšega užitka.

Niso zmožni, se redno in namenoma baviti s kakšnim poslom, imajo nemirno kri. Oni, ki so zrasli v ubožnih razmerah, postajajo postopači, varalice, kateri pa so iz bogatih rodbin, zapravljajo podedovano premoženje, edini njih posel in značilnost je, da ostajajo »členi ljudskega društva«, kakor si je dal natisniti eden izmed njih na svoji posetnici. Kadar so vse zapravili, si skušajo dobiti denar za svojo pohotnost s prevaro, z lestjo, s tatvino. Iz njih se rekrutira skupina onih značilnih goljufov, chevalier d'industrie (Hochstappler), namreč varalic v elegantnih oblekah, ki se izdajajo za visoko gospodo, nastopajo kot ženini itd. Vsak hip čitamo v časnikih o njih.

Toliko o raznih tipih irubecilnih, zaostalcev, in kako grešijo proti zakonu.

Na drugem mestu je treba navesti med duševnimi boleznimi, ki morejo privedi mladino k zločinu, epilepsijo.

Epileptik izgublja v napadu zavest in pozneje često ne ve nič o tem, kar je storil med napadom.

Dolga je vrsta epileptikov-morilcev. Sam sem oskrboval epileptika, ki je med napadom zabodel nož v vrat svojega ljubljenega očeta. Tudi takšni so mi znani, ki čutijo bližino napada in prosijo, naj jih zvežejo, da v napadu ne bodo mogli škodovati.

V svoji narušeni zavesti epileptik včasih krađe. Mnogokrat se more iz okolščin tatvine soditi na epilepsijo. In vendar so bili epileptiki često često-krat kaznovani, ne da bi se pomislilo, da se mora kraja pripisovati bolezni. Epileptik ukrade javno predmet, katerega ne potrebuje, zavleče ga kamor-sibodi in ga zavrže. Nima užitka od svoje tatvine!

V nezavednosti epileptik zapali, in to brez vsakega prejšnjega sovraštva. Mnogokrat greši epileptik v nezavedi proti pravosti, ker se javno slači itd. V svoji megleni zavesti se epileptik rad poteplje, hodi slepo, brez smotra. Večkrat oškoduje epileptik druge manj ali huje na telesu.

Epileptički napadi provzročajo, da se epileptikov značaj vedno poslabša. Postajajo pozabljivi, oglušijo, postajajo razdražljivi. Epileptik napada v slepi zlobi radi majhnega vzroka in vsak hip imamo opraviti z lahko ali težko telesno poškodbo.

Tipi ostalih duševnih bolezni so v otroški dobi redkejši in še manj je takih, ki bi provzročali hudodelnost; zato ni treba se pri njih ustavljati. Moreau pripoveduje o devetletnem alkoholiku, ki se je vtihotapil v klet, da si pridobi žganja.

Celo vrsto deliktov more provzročati mladina v dobi spolnega dogorevanja. Ta leta so dobro označena pri večini ljudi ne samo z ozirom na telo, ampak tudi z ozirom na dušo.

Dečko in dekle hitreje rasteta, potrebujeta več hrane, spreminja se pri obeh dosedanja izmena snovi. Pri mladeniču se pokažejo prve brkice.

Pri dekletu spremljajo to dobo često boleštna slabost, utrujenost, bledica, dekle nima teka. V obnašanju se opaža sramežljivost. Kretanja postajajo plemenitejša, toda v duši nastaja vrvenje čustev, naklonjenost k samotarstvu, jok brez vzroka, tesnoba. Nabožno čustvovanje oživi; dekle izraža hrepenenje po samostanskem življenju in se veseli duhovnih obredov. Piše ljubeznipolna pisma svoji prijateljici, svoji učiteljici.

Pri dečku je izginil otroški mir, pojavlja se vzburkanost, nestalnost in k malu tudi upor proti vsakemu društvenemu ali obiteljskemu omejevanju. Pravilno delo mu je zoprno in ga utruja, hrepeni po bizarnostih, snuje nemogoče načrte za bodočnost. Koprne po vojaškem stanu in se upira vsaki subordinaciji. Neprenehoma išče društvo svojih sodrugov enake starosti in proti vsakemu redu izziva spore v rodbini, šoli in društvu. (Po Marrò: La puberté.)

Nemci pravijo v tej dobi dekletom »Backfisch«, dečkom »Flegel«.

Vsi smo preživeli ta vrvež s hujšimi ali slabšimi navali, to prehodno dobo od otroških let k dospelosti.

Pri nekaterih individuih, zlasti pri onih iz rodbin obteženecv, je ta vrvež mnogo hujši in traja dlje časa, pri nekaterih konča s popolnim duševnim polomom — juvenilna demencija. Že normalni ljudje se v tej dobi često prepirajo s svojim obližjem, zato se takšni mladini grozimo s slabo bodočnostjo.

Ne zdvajajmo radi nerednosti šestnajstletnega dečka ali deklice in ne prorokujmo jim takoj, da ne bode nič iz njih; **kdor ume psihološki opazovati, ta ne zdvaja takoj in zatisne obe oči.**

Kjer je prehod silovit, zavaja k hudodelnosti. Spolno čustvovanje zavaja k napadom na drugi spol, h kradeži, da si pridobi denarja za ljubico. Pretepaštvo, značilno za to dobo, zavaja k prestopkom proti varnosti telesa.

Za mladež v teh letih ni poskrbljeno. Društvo se ne briga za nje, samo tolovajski napad dozorojevajočega zločinca ali umor dekleta, ki je postalo žrta postopajočega hudodelnika, vzburka za teden ali dva pozornost malomarnega društva, potem pa zopet nihče več ne misli na nje.

Naveli smo dva glavna tipa psihoz, ki vedejo mladino k hudodelstvu, očrtali smo si vpliv spolnega dozorevanja na zločinstvo mladine; postati moramo še pri obtežencih in uvaževati, koliko mladih zločincev se rekrutuje iz njih.

Vsaj nekoliko besed: zločinstvo mladine se javlja v presegnetljivem številu v rodbinah, v katerih so se ugnezdile duševne bolezni: božjast, alkoholizem, samomor, v rodbinah čudakov, v rodbinah, v katerih vlada nered, v hudodelnih rodbinah in pri nezakonskih otrokih.

Gotovo je, da na poslednje vpliva gmotno ali нравno slaba okolica, toda poleg tega naziramo člane in potomstvo teh rodbin kot manj vredne, a vsaka znižana vrednost oslabuje pojedinca tudi v zločinstvu.

Toliko o individualnih pričinah zločina mladine; sedaj nekoliko besed o društvenih vzrokih hudodelnosti.

Društvo je zelo složeno telo in težko je izslediti vse prvine in pomen posameznih delov pri presojevanju skupnih društvenih pojavov. Ravno to velja tudi za hudodelnost mladine.

Če proučujemo slučaj za slučajem, najdemo pokvarjene pojedince, ki so nosili v sebi klico pokvarjenosti, četudi so živeli v najboljših razmerah; najdemo pa tudi pojedince, pri katerih ni bilo naklonjenosti k hudodelstvu, kjer nosi vso krivdo okolica, v vsakem oziru bedna.

Prvi društveni viri hudodelnosti so nepovoljne gmotne razmere, beda. Staro iskustvo nas uči, da se v neplodnih letih množijo tatvine in ropi; ta pričina se mora vpoštevati tudi pri iztraživanju vzrokov mladinske hudodelnosti, saj je v poslednji tatvina v prvi vrsti zastopana.

(Konec prih.)

Pravo svetišče za — „Krst pri Savici“.

Spisal dr. K. Ozwald.

»**K**rst pri Savici« velja za epsko pesnitev in tudi prof. Sket ga je v čitanki za 5. in 6. razred srednjih šol uvrstil med epiko. Ali v najnovejšem času ne manjka glasov, ki jim čista epičnost »Krst pri Savici« ni vzvišena nad ves dvom, bodisi da se mu očita preveč liričnih refleksij ali nedosledno izveden značaj junaka Črtomira ali kaj drugega.

Ko sem prvič, drugič s svojimi šestošolci obravnaval »Krst pri Savici«, s takim epskim junakom, kakor je Črtomir zlasti v drugem delu »Krst pri Savici«, nisem prav vedel kaj začeti. Preveč jokavosti sem vedno videl na njem. Ko pa sem se sčasoma pôtem poštenega dela — kak nadut prešernoslovec mi utegne to oporekati — in z ljubeznijo intenzivneje poglobil v tajnosti Prešernove poezije in pesnikove duše, sem postal heretik glede — epskega »Krst pri Savici«. In nekaj kot veselo pritrjevanje je zavriskalo v meni, ko je dr. Prijatelj odločno izrekel misel, da »Krst pri Savici« sploh ni epska, marveč vseskozi subjektivna, lirična pesnitev, da si ne moremo misliti bolj subjektivne.¹⁾

¹⁾ »Naši zapiski«, 1905. Str. 172—174.

Pa oglejmo si od te strani »Krst pri Savici«!

V »Uvodu« nam pesnik s Homerjevo plastiko predoči pravi pravcati Port Artur iz 8. stoletja. V trdnjavi neznatna četa še poganskih Slovencev, na čelu ji junaški Črtomir. A »v trdnjavo zidano na skalo sivo« se skozi pol leta zaletava »devetkrat veči množ'ca slovenskih kristjanov, ki jim poveljuje »Valjhun, sin Kajtimara«, se zaletava s fanatizmom, ki ga zmore le bratomorni verski boj. Ko ni več skorjice kruha v trdnjavi, se hrabro krdelce odloči, da v vihar ni noči skuši uteči v bližnjo goščavo in odtod potem kam k tistim Slovanom, ki jim krščanska vera še ni upognila tilnika pod jarem tuje odvisnosti, ki še »si prosti vol'jo vero in postave«. Ali Valjhun in njegova vojska četici prestrižejo pot takoj pri vratih ter jo v besnem boju posekajo do zadnjega moža. Edinole Črtomiru se posreči beg.

Tako »Uvod«.

Ko se je v zlatem solncu porodilo mlado jutro, stoji Črtomir ob Bohinjskem jezeru in »strašne mu misli rojijo po glavi«. Zgubil je vojsko in s to vojsko je za slovenstvo zgubljena — svoboda v verskem in političnem pogledu! Kaj čudo, če bi junak svoj izza ponočnega boja krvavi meč pomočil še z lastno krvjo! A nakrat mu pred mračno dušo šine ljubka slika, jasna in blesteča kakor rosa v mladem solncu, ki je maloprej pomolilo zlato glavico izza sivih gorskih velikanov. »Bila je, Bogomila, tvoja podoba!« In čudotvorna je moč misli na Bogomilo. Črtomiru se v tem trenutku zazdi, da mora še enkrat zreti v oči dekletu, ki ga je pred šestimi mesci kot nežno ljubečo in srčno ljubljeno nevesto bil primoran pustiti na otoku Blejskega jezera, ker je tako veleval bojni bog in rog. Še slovo od Bogomile, a potem — v prostovoljno smrt!

In Črtomir je drugo jutro videl Bogomilo pri slapu Savice. A po svidenju si ni vzel življenja, to svidenje je marveč imelo uprav čudežno posledico: poganski junak postane — katoliški duhovnik —

Da bi ta Črtomir bil epski junak iz 8. stol., credat... Vero vanj mi je najprej omajala ona nebeško lepa epizoda, kjer Prešern s čudovitimi potezami slika, kako se v srci Črtomira in Bogomile pred svetiščem boginje Žive tam na blejskem otoku polagoma spušča sladki čut ljubezni, tako polagoma, da srečnika sama jedva to čutita. Kakor da je pesnik čudotvorni kist pomakal v celo morje sladkega koprnenja, toliko hrepenenje je razlito čez to divno sliko. In lepa Bogomila — »spolnila komaj je šestnajsto leto«.

A šestnajstoletni »cvet lepote« v Prešernovem življenju igra precejšnjo ulogo. Sonetni venec je nastal najkasneje l. 1833.¹⁾ Komu pa je ta venec posvečen, to nam pesnik na ves glas pove »v zlatih črkah« magistrala, čegar akrostih slove: Primicovi Juliji. Ker pa je Julija

¹⁾ Tako že par let semkaj učim svoje osmošolce, sklicujoč se pri tej trditvi na l. gazelo Prešernovo. A gazele je pesnik objavil l. 1833.

bila rojena maja mesca l. 1816., velja tudi o njej, da ko je Prešern spletal sonetni venec, — »spolnila komej je šestnajsto leto«. ¹⁾

Kaj ko bi vendar ta pogan Črtomir bil moderni človek iz 19. stol. in celo sam Prešern?

Grošelj piše²⁾, da je na Črtomiru »storil Prešern velik greh: spokoril, pokristjanil ga je« in »tako lepo započeti epos se konča v disharmoniji tako, kakor je tedaj izzvenelo Prešernovo življenje v disharmonijo, obup in resignacijo«.

»Krst« (zlasti njega druga polovica) je sploh bil prava »crux philologorum«. ³⁾ In ni čuda. Le oglejmo si Črtomira!

Ko je po oni viharini in usodepolni noči solnce vdrugeč izšlo, Črtomir pri slapu Savice izve, da je Bogomila z očetom vred med tem, ko se je on bojeval

„za vero staršev, lepo bog' njo Živo,
za Črte, za bogove nad oblaki“,

— sprejela krščansko vero, a to iz prepričanja: »Ker sva mu⁴⁾ vse verjela naju krsti«. In samo trenutek pozneje sliši iz sladkih ust Bogomile:

„Slovo daj svoji strašni, dolgi zmoti,
— — — — —
da sklenete se enkrat naj'ni poti,
ljubezen brez ločitve da zazori
po smrti tam v nebeškem dvori!“

Ogenj in voda pač nista večje nasprotje, tako bi si človek mislil, nego Črtomir, ta ščit »vere staršev«, in pa krščanstvo. In kaj neki stori Črtomir spričo pisanih besed? Ali ne segne po meč, da ž njegovo ostrino prebode najprej srce bogove sramoteči Bogomili in potem samemu sebi?

Kaj še! Toliko obveznosti čuti do Bogomile, ker je začasa boja trepetala zanj »uro sledno, da bi nebes ne zgrešil v britki smrti«, da se ji zapiše »dušom, tielom«:

„Ti sužno moje bo življenje celo,
ti gospoduj čez vero, misli delo“,

(gospoduj seveda kot sladka nevesta in nežno ljubeča pa srčno ljubljena žena)!

Ali, ali — »ne združenja, ločitve zdaj so časi«. Čim slajši je bil up, tem grenkejšje je razočaranje: Bogomilo veže zvestoba, dana ženinu »ne-

¹⁾ Prim. tudi romanco „Dohtar“! („Dohtar“ — Prešeren).

²⁾ „Zvon“, 1905. Str. 625. in 626.

³⁾ Razna tozadevna mnenja najde čitatelj zbrana v Tomiškovem članku „Temeljna vprašanja o Prešernovem „Krstu pri Savici“. („Zvon“, 1905. Zlasti str. 558—560.)

⁴⁾ Krščanskemu duhovniku.

beškemu«. In kdo bo se čudil, če Črtomir kmalu nagne glavo pod roko duhovnika, da »v imenu krsti ga svete trojice«! A nagne jo — s srcem krvavečim.

„Domu je Bogomila šla k očetu,
nič več se nista videla na svetu“.

Dete je iztegnilo ročico za blestečo zvezdo na večernem nebu. Pri tem je omahnilo v materinem naročju in zdrknilo na trda tla ter se krvavo ranilo. Kakor otrokovi materi, nekako tako mi je vselej pri srcu, ko sem prečital »Krst pri Savici« in mi misel zastane ob Črtomirovi duši.

Da bi »Krst pri Savici« bil epos? Ne, ne, Črtomir je bil krščen z lastno srčno krvjo in veličastni ta poem je »pesem mila«, je elegija, ki ji naše slovstvo ne ve vrstnice in ki — »bila je lek ljubezni stari rani«.

V šestem razredu sem »Krst pri Savici« dvojje troje let obravnaval kot epsko pesem ter dobil običajno utis, da kot epska umetnina v mladih dušah ni pustil posebnega dojma. A toto coelo drugačen je bil »Krst« kot pristen izliv pesnikovega srca — v osmem razredu, ko so v slovstveni uri bili izpolnjeni vsi pogoji za shvačenje te umetnine kot neke pesmi prigodnice.

Komentar sam k »Krstu pri Savici« pa za danes ni bil moja zadača. Opomnim le, da mu ključ išči v obupni resignaciji soneta — »Matiju Čopu«!

Pričujoče vrste veljajo edinole sestavitelju bodoče izdaje slovstvenih čitank za srednje šole in ga naj blagohotno opozorijo, da je pravo svetišče za »Krst pri Savici« — osmi razred, ko se sistematično obravnava Prešernova poezija.

Na četrtem vseučiliščnem tečaju v Turnovu.

Spisal *Dragotin Pribil, Krk.*

I.

Med tisočnimi željami, ki napolnjujejo človeško srce, zavzema navadno ena najodličnejše mesto. In če se človeku ta želja izpolni, potem ga navdaja neizmerno zadovoljstvo, tedaj bi lahko s Faustom zaklical:

„Zum Augenblicke dürft ich sagen:
Verweile doch, du bist so schön!“

Leta in leta sem gojil željo videti deželo svojih dedov, svojo očetnjo. Leta in leta sem se pečal s češko literaturo, čital razen slovenskih in nekaterih slovanskih učiteljskih listov skoro izključno češke pedagoške liste. Niti en pojav med severnimi brati mi ni ušel, ne da bi mi vzbudil v srcu veselja ali žalosti. Poznal sem po imenu

vse češke pionirje na pedagoškem terenu, veselil se gigantskemu napredku naše vede v deželi Libuše. A nisem našel priložnosti, ogledati si biser avstrijske krone. Šele v pretečenih počitnicah sem se odločil, potovati v deželo mojega hrepenenja, vdeležiti se četrtega vseučilišnega tečaja v Turnovu na Češkem. Hotel sem videti naše bratske sotrudnike od blizu, pri delu.

Bilo je tretjega avgusta l. l., ko me je vlak nesel proti stolici češkega kraljestva. Vroč popoldan je bil, zrak je trepetal nad širokimi, prostranimi travniki, zrelo žito je zlatilo tla, kamor ti je dospelo oko. Mimo prostranih gozdov, belih vasi, ob ogromnih ribnikih, ob temnih rekah hitel je vlak naprej. Bil sem na tleh svojih pradedov. In v moji duši so ostajale slike iz davnih dni. Tod prebiva torej narod, ki si je našel svojega vladarja pri plugu, ki je stoletja in stoletja branil svoje meje proti nemškemu nasilstvu. Tu je kraljeval »zlati kralj«, ki je združil nekdanje Čehe in Slovence pod istim žezlom. Tod je žarel kelih pred sveto vojsko, tam v onem mestu je zapovedoval mož železne volje in čistega srca, Jan Žižka, od tod so pod njegovim nepremagljivim vodstvom stopali Husiti gotovi zmagi nasproti, glasno pojoč »Kdož jste boží bojovnici...« Tod so v znamenju svete katoliške cerkve nečloveški italijanski in španski in bogve kakšnega naroda poveljniki morili češke »nevernike«, tod je narod krvavel pod biči nemških, strogo katoliških »panov«, tod je čestvo umiralo... In tukaj se je zgodil največji čudež preteklega stoletja, v tej zemlji, čez katero je nešteto vojn razlivalo morje gorja, ki je bila prepojena s krvjo čeških mučenikov, v tej zemlji se je dvignil Slovan iz težkega sna... Tu je poljubil prvi žarek srečnejše bodočnosti izmučeno lice Slavije.

Ah, danes je tu vse drugače. Ponosno se ti dvigajo prsa, neustrašeno, izzivajoče gledaš trinogu v lice: njegov bič se je razvozlal, izpadel je onemogli roki. Kamor pogledaš, povsod svoboda, napredek, prosveta...

Nekako ob petih popoldne sem prispel v zlato Prago, v »matko měst«.

Nimam namena, napisati potopis. Saj bi tudi s tem čitateljem »Potopnika« ne ustregel. Kar sem videl v treh dneh v glavnem mestu češke dežele, to bom nemara opisal v drugem listu. Le toliko! Praga je zapustila v moji duši neizbrisljiv vtis. Ko sem gledal s Hradčan na to pestro sliko, ko sem z visokega stolpa na Petrinju gledal na stostolpno glavno mesto češke kronovine, tedaj se mi je oko orosilo. Nikdar nisem občutil takšne sreče v svojem srcu, duša se je izgubljala, topila v neizmernem razkošju.

Dne 7. avgusta zjutraj sem se odpravljal v Turnov. V vlaku je sedel meni nasproti mož, ki je vzbujal pri prvem pogledu moje simpatije. Pravo češko lice, prijazen pogled, priporočljiva vnanjost, vse to me je sililo, da se začnem z njim razgovarjati, četudi nisem bil nikdar prijatelj onih, ki se vsiljuje po vagonih s svojimi opazkami sopotovalcu. Ko je sprevodnik pregledaval vozne listke, sem opazil, da se pelje moj neznanec v Turnov.

Vprašal sem ga torej, ali se udeleži tudi on vseučilišnega tečaja. Na mojo radost mi je pritrdil. Kmalu sva bila dobra prijatelja. Imel sem res srečo; moj sopotovalec je bil František Pastyřík 1. podpredsednik učiteljske zveze na Moravskem. Od tega trenutka naprej se nisva več ločila. V Turnovu sva vkupe stanovala, hodila vkupe po okolici, sploh, bila sva nerazdružljiva. Če se je eden naju kje samega pokazal, takoj so ga vprašali, kje mu je ostal drug. — Meni je bil značajni, možati tovariš neizmerno drag, upam, da si ostaneva prijatelja vse žive dni. On me je uvajal povsod, on mi je bil vodnik, svetovalec, on mi je razjasnjeval razmere na Češkem in Moravskem, me seznanjal z znamenitimi češkimi pedagogi. Zato ti bodi, dragi Františku, na tem mestu srčna, presrčna hvala! Ko prideš po svoji obljubi med nas, Ti poplačam Tvoje usluge z obrestmi vred!

II.

Ob osmih zjutraj sva bila s prijateljem v Turnovu. Takoj sva se odpravila v »Sokolovno«, kjer se je imel vršiti vseučiliški tečaj. Kočija je obstala pred enonadstropnim poslopjem, zidanim v češki renesansi, sredi vrtov. To zgradbo si je postavil »Sokol« v Turnovu z velikimi žrtvami. V srednjem delu je gostilna in stanovanje, v zadnjem delu velika dvorana, telovadnica, bogato in okusno opremljena, z odrom za gledališke predstave, z galerijo in vestibili ob straneh. Pri vstopu v obširno vežo sem takoj zapazil kip moža, v katerem se je utelesila pred petsto leti češka duša: poštenost, značajnost, nepoddajnost. Tega moža so zavratno, izdajno umorili... Na grmadi stoji, privezan k žrdi, plamen liže ob njegovem telesu navzgor, glavo pokriva znana kapa s posmešljivim napisom; pod to kapo pa uzreš lice z mukotrpnim izrazom. Ali so še kedaj pozneje sodili takšni »sodniki« takšnega »hudodelnika«? Narod Husov ne časti zamanj svojega mučenika!

V pisarni odbora je sprejemal udeležnike mestni odbor in tajnik češke zveze učiteljskih društev, gospod Bogdan Skála, učitelj v Visočanih pri Pragi. Po postavi pravi velikan, po značaju energičen, delaven mož, vodil je Skála tečaj z veliko spretnostjo in točnostjo. Dober družabnik zna v pravem času uporabljati resno in šaljivo besedo. Po svojih govorih se mi je pozneje odkril kot pravi radikalec, mož, ki ne pozna ozirov, kjer se gre za dobro stvar, kateri si je začrtal pot že davno, in ki od nje ne stopi niti za pedenj. Dobrega Čeha je razodela v njem tudi skledica, na kateri se beleži število izpitih poličkov piva. Toliko črt navadno nihče izmed nas ni imel. Bil je vedno zadnji, ki je šel iz Sokolovne in prvi, ki je prišel tja. Imel je pri sebi vso svojo rodbino, živega Vaclava in nemara osemletno Anico, katera mi je znala pripovedovati dolge povesti o »kohoutu a jeho slepičce«.

Za stanovanja ni bilo najbolje priskrbljeno. S prijateljem sva dobila listek z naslovom, a ko sva se pripeljala pred naznačno hišo, našla sva jo

zaprto. Gospodar je bil odpotoval . . . Vrnila sva se torej v pisarno in vzela kar par listkov. Izbrala sva si najprikladnejše stanovanje. Imela sva tudi v tem srečo. Dobila sva dve čisti, lepi sobici s prostim vhodom. Ko sva se tako udomila, odšla sva nazaj v Sokolovno, kjer se je nabralo med tem precej tovarišev. Ogledala sva si poslopje in potem hodila po mestu.

Vtis češkega ozemlja je enostaven. Med višjimi in nižjimi griči doline in ravnine. Na takšnem griču leži Turnov, nemara tako veliko mesto kakor Celje, a priprosteje, ob Jizeri, majhni reki, katere vodna sila je dobro izkoriščana. Posebnih znamenitosti v mestu ni. Ker smo blizu pruske meje, je precej vojaštva nabranega v tem kraju — vojaki seveda sami Nemci. Drugače pa je mesto čisto češko. Dve uri hoda proti severu teče jezikovna meja. Čez tri tedne sem bil v Turnovu, a nisem slišal nemške besede, za mesto ob meji pač čudna prikazen. A zatrdilo se mi je, da vsi Turnovčani govorijo izvrstno nemški jezik. Otroci se često izmenjujejo na Nemško, in tako nauče jezik onih, s katerimi bodo sovražniki vse žive dni.

Popoldne sva šla v okolico, v gozd, ki leži severno od Turnova. Tam sva srečala profesorja praške univerze, Bogumila Němca. Pastyřik me je predstavil in omenil od kod sem. Mlademu učenjaku so bili naši kraji, zlasti Istra, dobro znani. Prirodoslovec preiskoval je naše kraške jame. Našel je nekaj novih vrst živali v jamah blizu Trsta. — Kakor sem pozneje zvedel, je dr. Němec zelo delaven učenjak. V »Živi«, češkem časniku za vedo, zlasti za prirodne znanosti, našel sem mnogo njegovih člankov, katerih soditi pa nisem poklican, ker mi je zgodnica o Apellu preživo v spominu. Čudil pa sem se profesorjevi vljudnosti. Z naju, navadnima učiteljema, razgovarjal se je tako, kakor s starimi znanci. Nič ni imel na sebi tiste odurne visokosti, katero je včasih opazati v občevanju srednjošolskih učiteljev z ljudskimi učitelji. Sploh moram na tem mestu povedati, da sem to opazal pri vseh profesorjih, da so se radi in odkritosrčno družili s nami. Ni bilo videti do brade zapetih plaščev, ni bilo onega dostojanstva, ki se kaže v sijajnem — molku. Saj je znano, da veže eno društvo na Moravskem profesorje tehnike, srednjih šol in pa pedagoške trpine po vaseh.

Tako se je približal večer. Ob osmi uri smo se zbrali vsi udeležniki kurza v sokolski dvorani, da prisostvujemo slavnostni otvoritvi četrtega češkega vseučiliškega tečaja. Dvorana je bila električno rasvetljena. Po njeni sredi je bila postavljena dolga miza. Ob njej in ob dveh postranskih mizah je bilo zbranih nemara štiristo gostov.

Na odru proizvajal je velik orkester, obstoječ iz samih učiteljev turnovske okolice pod vodstvom kolega Tihega krasne češke piese. Dozdevalo se mi je, da še nikdar niso tako vplivale prekrasne Dvořakove melodije na mojo dušo. Smetana ni nikdar tako dvigal mojega srca, Fibbich in Bendl nista vzbujala nikdar še takšnih čutov v meni kakor tu v domovini teh slavnih mojstrov.

Wer den Künstler will verstehen,
Muß in Künstlers Lande gehen.

Bil je to v resnici užitek. Naši češki kolegi združijo v sebi neobičajno tehniko s fino interpretacijo. Ne pozabimo, da velja še danes beseda: »Co Čech, to hudebnik«.

Prvi je govoril predsednik mestnega komiteja, nadzornik prof. Patočka. Pozdravil je vse navzoče, seveda v prvi vrsti se je poklonil »panu purkmistru města Turnova in panu předsedu okresní rady školní«. Potem šele je pozdravil »zástupce vysokeho učení«.

Za njim je govoril Skála:

»Slavni zbor! Zbrali smo se k četrtemu vseučiliškemu tečaju, k četrtri duševni slavnosti, ki so postale važno zbirališče češkega učiteljstva in manifestacija za višjo naobrazbo. (Vyboreň.)

Ti tečaji postajajo zlasti letos važna manifestacija, ker prihajajo v zelo kritičnem času, v dobi, ko se trudijo reakcionarne klerikalne struje pridobiti si gospodarstvo nad šolo. (Ploskanje.) Treba je, da z vsem povdarkom, z vso mislijo in z vso dušo stojimo na braniku proti tem nameram in si poiščemo pri tem zaveznikov. Te zaveznike upamo najti zlasti v višji učiteljski naobrazbi, ki bi nas utrdila, ojačila vzoči vadam, obljubam in pretnjam, ki so naperjene proti nam, vzoči vabilom, ki imajo namen uničiti našo svobodo, utišiti našo vest, ugnesti našo prostost v šoli. Zato smo gotovo hvaležni možem, ki žrtvujejo učiteljstvu svoje počitnice, da bi nam odprli vire ved. Tem možem naša najsrčnejša zahvala! Hvaležni smo onemu, ki nam hoče pomagati, bodisi ta pomoč nravna ali drugačna. Zato se zahvaljujemo mestnemu svetu, ki je sprejel protektorat nad tečaji, zahvaljujemo se gospodu starosti, kakor vsem, ki so se udeležili tega večera. Zlasti meščanstvo je, ki pridaja našemu tečaju važnosti, potem je to starosta naše učiteljske zveze, gospod poslanec in učitelj Josip Černý, je to prvi podpredsednik moravske uč. zveze kolega Pastyřík.

Pozdravljam brez razločka vse, ki so prišli na tečaj. Iz vseh krajev češkega ozemlja smo. Če je naša radost kaljena, ker ni zastopnikov iz Šlezije, pozdravljam z velikim veseljem brata Slovence, okrajnega šolskega nadzornika Pribila, ki se ni bal truda, da bi praktički pestoval vzajemnost slovansko in prihitel na naš kurs. Naj bi naši tečaji postali zbirališče vseh slovanskih učiteljev cele države! — Želim tovarišicam in tovarišem, da bi se jim v Turnovu dopadalo in da bi vedno radostno se spominjali tega mesta. Končno želim tečaju krasen uspeh!»

Ko je omenil govornik slovansko vzajemnost, tedaj se je dvignil po dvorani pravcati vihar. Čehi imajo pač smisel za Slovanstvo! Ne mislim tu Mladočehov, visokih voditeljev, ampak narod, ki je prepojen z bratsko ljubeznijo do nas. Zlasti Slovenci so zapisani v češko srce.

Potem je govoril mestni starosta, g. J. Radschy. Iz njegovega govora posnamem:

»V „češkem raju“ (Turnov in okolico tako nazivljejo) nismo imeli doslej gostov, ki bi jih tako navdušeno sprejeli, kot vas, učitelji naroda našega. Naše mesto je sicer malo, a tem večje so naše simpatije do učiteljstva. Želim, da bi vas večkrat videli v našem kraju. Dobro vemo, da z višjo

naobrazbo učiteljstva je zajamčena večja sreča našemu narodu.«

Profesor Němec je kot zastopnik češke univerze dejal med drugim:

»Vidi se mi, da imajo naši kurši dve strani: pred vsem čisto naobraževalno, potem pa tudi demonstrativno, kajti to je znak učiteljske samopomoči, učiteljstvu se ne dovoljuje višja naobrazba. Ker ne more drugim načinom dospeti k viru znanosti, pomaga si učiteljstvo samo. Ta želja po naobrazbi kaže se v Avstriji zlasti pri Čehih. Meni se vzvodi, da to ni slučaj. Osvedočen sem, da se ideje napredka javljajo zlasti pri malih narodih, ki postajajo nositelji teh velikih idej, kajti tu gre za njih eksistenco, s tem dokumentirajo, da niso manj vredni narodi. Vzvodi se mi, da je vaša akcija velepomembna za ves naš narod.«

Na to je govoril predsednik češke zveze uč. društev, poslanec Černý. Tega znamenitega moža sem navedel sicer v prejšnjih »Popotnikih« že neštetokrat. Njegovo karakteristiko podam niže. Da ga tovariši spoznajo »po glasu«, naj navedem tukaj ves njegov govor:

»Spoštovano društvo! V pozdravljalnem govoru tukajšnjega gospoda staroste smo slišali z veseljem, da se pri priložnosti učiteljskih tečajev srečujeta učiteljsko stremljenje in potreba našega ljudstva. In tudi mi shvatamo stvar tako. Ako profesor Němec zlasti poudarja, da imamo biti posredovalci med viri vede in potrebo naobrazbe našega ljudstva, tedaj samo tolmači naša prizadevanja. Učenjaki, ki vedo ustvarjajo, prihajajo k nam, da nam omogočijo na popularen način, na lahek način vnikniti v tajnosti vede, v tajnosti spoznanja; mi pa sprejemamo to znanje in omogočujemo struji vede pot v sredo našega naroda, da ga obogatimo z vedo in ga prosvetujemo. Res, naš narod to potrebuje in že naš Havlíček je to želel, ki je poudarjal, da imajo oni, ki se naobražujejo, dolžnost, naobraževati one, ki stoje niže od nas. Havlíček je videl v inteligenci apostole naobrazbe, zato jim je velel, naj gredo med ljudstvo in podajajo narodu to, kar sami vedo. Od svojega kruha dajajmo onim, ki so kruha lačni.

Zbrali smo se tukaj pa tudi iz plemenito sebičnega vzroka. Čutimo vrzeli v svoji naobrazbi, čutimo potrebo podpore, da se moremo sami naobraževati, da dobimo širje obzorje, obzorje po svetu, po prirodi, po življenju. Ne mislimo se s temi besedami poniževati. Sami čutimo veliko potrebo naobrazbe za sebe, za svoj narod. Ta naša skromnost ni hudobna, kajti ravno mi moramo biti legija, ki naj postaja v resnici duševna sila. Zakaj če se je povdarjalo, da se pripravljajo naskoki na prosveto, da se pripravljajo kazni, moramo biti v prvi vrsti onih, ki čutijo nevarnost in stoje na straži, da se naskok izjalovi. Mi moramo tu stati, moramo držati prapor prosvete, braniti ga in širiti naobrazbo, da ozveni tudi v narodu to, za kar mi, če je treba, umiramo.

Ko bi se pred ljudstvom skrivali, bi bili pasivni naobraženci, ki sprejemajo prosveto, a jo v sebi pokopljejo. Toda če prosveto sprejemamo, moramo jo zopet oddajati, moramo biti aktivni naobraženci. Zato moramo iskati naobrazbe povsod, kjer se nam nuja, moramo si prizadevati, da bi prosveta žarela do poslednjega kotička, da bi nas začelo ljudstvo umevati. Zato vas pozivam, da postanete aktivni naobraženci, da razširjate prosveto in temu delu kličem odkritosrčen: Na zdar!«

Krepkim besedam sledilo je burno pritrdjevanje.

Pastyřík je potem izročal udeležencem pozdrave moravskih bratov. Končal je z besedami:

»Dovolite, da vas opozorim še na neko važnost letošnjega tečaja. Dejstvo, da imamo med seboj južnega brata, dokazuje, da je dosežno to, po čemer hrepenimo leta in leta, namreč zveza vsega učiteljstva — ne samo českega, ampak vobče slovanskega učiteljstva. Univerzitetni tečaji v raznih deželah slovanskih nam bodo pomagali pri delu.«

Čutil sem se dolžnega, da se zahvalim na pozdravu, ki ni bil namenjen toliko moji osebi kakor slovenskemu učiteljstvu. Zato sem prosil za besedo. Ko sem vstal, nisem mogel takoj govoriti, ker je navzoče občinstvo začelo burno pozdravljati v meni slovenskega učitelja. Ko je vihar polegel sem dejal slovenski:

»Slavno društvo! Dragi bratje! Zahvaljujem se najsrčneje za lepi vzprejem, s katerim ste v meni počastili jugoslovanskega učitelja.

Res, iz daljnih krajev prihajam, in dolga je bila moja pot. Ta pot pelja po sedaj tujem, nekdanj slovanskem ozemlju, in to tuje ozemlje deli severne Slované od južnih bratov bolj nego široka morja.

A ljubav premore vse težave. In gorka ljubav me je prignala k Vam, v Vašo sredino, kjer občudujem v zemlji svojih pradedov, kaj zmoreta sloga in navdušenje za naprednost in prosveto.

Meni so bili Čehi učitelji od moje prve stopinje v javnost. Videti Vas, dragi kolegi, pri delu, ta želja me je navdajala že od nekdaj. In sedaj se čutim srečnega, da se mi je ta želja uresničila: Prisostvujem najlepši manifestaciji češkega učiteljskega duha.

Prvi Jugoslován, ki se vdeležuje vaših vseučiliščnih tečajev, izražam svojo srčno željo: Naj Vam rodijo Vaša prizadevanja sad, katerega si želite!»

In potem sem nadaljeval češki:

»Slovinci nemáme university, nemáme universitních kursů, ale máme své organisované učitelstvo, sve pokrokové učitelstvo. A to organisované slovinské učitelstvo vás obdivuje.

Jestliže nás vede ještě zlý osud po různých cestách, věřte mně bratři, cíl náš je stejný a tam se sejdem.

Tim naším cílem jest štěstí Slovanstva, kam povedeme my učitelé svůj lid svornou prací pro pokrok a pro osvětu. Končím přáním: At' žije pokrokové české učitelstvo, at' žije národ český!» (Glej »Věstník« števílka 39., stran 787—788.)

Ko sem končal, prihiteli so Černý in drugi k meni, ter mi stiskali roko. Meni pa je bilo ob navdušenem ploskanju prisotnih tako tesno, tako sladko bolno v srcu, da sem le težko vzdržal solze.

Še trije govorniki so potem izražali svoje simpatije češkemu učiteljstvu. Mendelssohnov »Sen svetojanske noči« je končal oficijelni del večera. Polagoma so se gostje razhajali. Obsedeli smo s prisotnimi profesorji in s Černým še Skála, Pastyřík in jaz. Že davno je polnoč odbila, in še bi si bili imeli toliko povedati. A ob sedmih zjutraj so imela pričetí predavanja in tako smo se razšli. S Pastyříkom sva šla domov, na »Vyšínko«, kjer sva še pozno v noč govorila o slovanskih težnjah, o naših vzajemnih mukah, o naših možeh, o naših nadah in naši bodočnosti.

(Dalje prih.)

Šolsko-higijenski utrinki.

Priobčuje Ig. Šijánek.

(Dalje.)

adnja tema je bila: »Prilike umivanja v šolah — zahteva šolske higijene.

Dr. Hopf navaja kot neopustno zahtevo modernega šolskega in ljudskega negovanja zdravja — umivanje v šolah. Otrok naj se navaja mnogokrat na dan umivati si zlasti roke.

Stavki:

1. Higijena ima nalogo, poleg prilike kopanja dati priložnost k snaženju rok v največji meri.

2. Mnogokratno umivanje rok je zahteva estetike. Razun tega je pa tudi temeljna in nepreklicna zahteva higijene, ker človeška roka je eden najglavnejših prenašalcev nalezljivih bolezni.

3. Naprave k večkratni priložnosti umivanja rok naučijo ljudstvo polagoma, da ono začne sigurnejše higijenično misliti in čutiti, posebno če šola in tisk pomagata.

4. Oblasti so naprositi, da poskrbé v vseh uradnih novih stavbah (šolah itd.) priložnosti za umivanja. Na vsak način pa naj ne bo nobenih stranišč brez primernih priložnostij za umivanje rok pri tekoči vodi (milo, otirač). Tudi se prosijo oblasti potom stavbeno policijskih naredb gledati na to pri stavbenem dovoljenju privatnih hiš. To velja zlasti za lokale, kjer občuje dosti ljudi, n. pr. v gostilnah, hotelih itd.

5. V šolah imajo gledati učiteljstvo in šolski zdravniki na važnost kopanja kakor tudi mnogokratnega očiščevanja rok, to pa sistematično in strogo.

Nato se je zaključil shod. Na shodu je govorilo 34 oseb deloma v debatah.

Obširno poročilo o shodu po stenografičnih zapisnikih priobčuje v posebni številki (103 strani) list »Gesunde Jugend«. Kdor si namerava kupiti to številko (Ergänzungsheft) naj vpošlje 1 Mark 40 Pfg. gosp. R. Quelle i Fa. Quelle & Meyer, Leipzig, Liebigstrasse 6, in si številko naroči.

3. Štrasburška šolska zobna klinika.

V nekem časniku šolsko higijenske smeri sem čital, da imajo v Štrasburgu moderno urejeno zobno kliniko za šolske otroke. Kaj takega ne poznamo v Avstriji. Takoj sem se obrnil na ravnatelja tega zavoda dr. Ernst Jessen-a, profesorja zobozdravništva na tamošnji univerzi po podatke in dobil sem jih. Iz obširnega gradiva hočem navesti najvažnejše.

Leta 1898. dobila je strasburška poliklinika dovoljenje preiskovati in lečiti zobovja onih učencev, ki se javijo k temu prostovoljno. Učenci so jeli prihajati na omenjeni zavod v vedno večjem številu. Pri otrocih se je zmanjševal strah pred zobozdravnikom in prepričali so se učitelji kakor tudi starši o važnosti in koristi negovanja zobov. Leta 1902., dne 15. listopada je

mestni magistrat ustanovil specialno kliniko za ljudskošolske otroke. Brezplačno preiskovanje in zdravljenje zobovja se je upeljalo obligatorično. V prvem letu se je preiskalo zobovje 5343 otrok, zdravilo se je 2666, zalili so se zobovi 699 otrokom, 2912 so se zobovi pipali. V drugem letu se je preiskovalo zobovje 6900 otrokom, zdravilo 4967, plombiralo 4822 in 6530 otrokom pa pipalo. V tretjem letu se je 4372 otrok preiskalo, zdravilo 6828, zalili so se zobovi 7065, a pipali 7985 otrokom.

V zadnjem letu se je delovanje šolskih zobozdravnikov raztegnilo tudi na otroške vrtce in otroška zavetišča in se je preiskalo ter lečilo zobovje otrokom od tretjega življenjskega leta naprej. Glavno težišče je temeljilo na pouku o negovanju zobovja. Pred preiskavo so morali otroci dnevno trikrat čistiti zobovje s četko. Zobozdravnik je otrokom pokazal, kako ravnati s četko, katero je otrok dobil od šolske uprave zastonj. Obenem se je otrokom pokazalo, kako imajo žvekat, da ostanejo zobovi trdni, močni in zdravi. Vsak otrok je dobil kartico, na kateri je bilo razun imena itd. tudi zaznamovano stanje zobovja ob preiskavi. Na kartici je bila slika zobovja sploh, in sledečih 13 stavkov:

1. Z 2½ leti ima vsak otrok 20 zobov.
2. V 6. letu pride v ozadju ust prvi trajni veliki kočnik.
3. Od 7. do 14. leta traja menjava zob.
4. V 12. letu pride drugi veliki kočnik, v 18. do 40. življenjskem letu zob modrijan (Weisheitszahn).
5. Zdravo zobovje je potrebno za želodec in za zdravje vsega telesa.
6. Mlečnjaki imajo za otroka večjo vrednost, kakor trajni zobovi za odraslega.
7. Od rane mladosti se morajo zobje snažiti vsak dan zjutraj in posebno še zvečer. Močno jih ščetkaj!
8. Od 3. leta naprej mora zobozdravnik preiskati zobovje vsaj vsako leto enkrat.
9. Kakorhitro je zob pokvarjen, pusti ga zaliti, četudi te ne boli.
10. Zdravi mlečnjaki so pogoj zdravemu trajnemu zobovju.
11. Da se ohrani ustna votlina zdrava, morajo se izvleči vse korenine, ki se ne dajo zaliti, tudi se mora odstranjevati zobni kamen pravočasno.
12. Lastni zobje se morajo ohranjovati po pravočasnem zalitju; kajti umetni so samo pomoč v sili.
13. Dobro razžvekan, je pol prebavljeno.

Rezultat je bil popolnoma povoljen. V mnogih slučajih se je že po kratkem lečenju opaževalo, da so izginile razne bolezni, kakor glavobol, uhubol, bolezen želodca, utrujenost in mrzlica; odpravil se je neprijetni duh iz ust, poboljšal se je tek (apetit) itd.; otroci so postajali veselejši in pridnejši v učenju.

Okrožni šolski nadzornik Motz je izračunal, da je vsota po preiskovanju in oskrbovanju zobovja ter poseta klinike zamujenih ur manjša, kakor vsota onih ur, katere so otroci zamudili vsled zobobola in vsled drugih bolezni, nastalih radi pokvarjenih zob.

Proračun, kakor ga je štrasburški magistrat sestavil za tamošnjo šolsko zobno kliniko za l. 1906. ima sledeče postavke:

1. Snaženje in perilo:

Ženska, ki snaži	180 Mk
Snažilni material	50 »
Pranje 60 oblek na mesec po 0.40	288 »
Pranje 100 otiračev na mesec	72 »

590 Mk

2. Instrumenti	300 »
3. Material za zalivanje	500 »
4. Pisarniški stroški	160 »
5. Kurjava, razsvetljava, voda	150 »
6. Enkratna naročba: omare, instrumenti, perilo	800 »

7. Plače:

I. asistent	3000 Mk
II. asistent	2400 »
Sluga	650 »

6050 »

Skupaj 8550 Mk

Opomniti je, da je po sklepu občinskega odbora se nastanil I. asistent kot prvi šolski zobozdravnik z začetno plačo 3000 Mk, ki se stopnjuje do 4800 Mk s penzijo kot mestni uradnik.

Pravico brezplačno se zdraviti na šolski zobni kliniki imajo vsi ljudsko-šolski otroci mesta Štrasburga in predmestij. Štatistika nam kaže sledeče številke:

v letu	otroci v otroških vrtcih itd.	ljudsko-šolski otroci	skupaj
1902	4381	12.738	17.119
1903	3986	13.078	17.054
1904	4265	13.808	18.073
1905	3701	13.547	17.241

Stroši so znašali:

leta 1902	1903	1904	1905
2300 Mk	2750 Mk	5430 Mk	6700 Mk.

Od stroškov pride približno ena marka na učenca — seveda ni treba otrokom plačevati, ker gre vse na občinske stroške.

Enake zobne klinike za šolsko mladež so ustanovili tudi v nekaterih drugih mestih n. pr. v Darmstadtu, Mülhausenu itd. V Mülhausenu so preiskali zobovje 9 tisočim otrokom in med vsemi temi je bil le en deček s popolnoma zdravim zobovjem in še ta se je pred kratkim priselil iz Amerike.

(Dalje prih.)

Književno poročilo.

„Slovenska Šolska Matica“ je podarila svojim članom za preteklo leto tele knjige:

1. Pedagoški letopis. VI. zvezek. Uredila H. Schreiner in dr. Jos. Tominšek.

2. Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. Prvi del. 2. snopič. Uredila H. Schreiner in dr. Fran Ilešič.

3. Didaktika. I. del. Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika v ljudski šoli. Spisal dr. Janko Bezjak (1. snopič.).

4. Didaktika. II. del. Posebno ukoslovje petja v ljudski šoli. Spisal H. Druzovič. Uredil dr. Fran Ilešič.

5. Zgodovinska učna snov za ljudske šole. 6. snopič (konec). Sestavil dr. Matevž Potočnik, c. kr. učiteljski profesor. Uredil dr. Fran Ilešič.

Tega daru »Slovenske Šolske Matice« more pač biti vesel vsak član preimunitnega našega šolsko-literarnega zavoda. Šolnik, kakor vsak inteligent, kateremu je šolstvo in njega razvoj na srcu, najde v teh knjigah obilo pouka in mnogo snovi za resno pomišljanje. Publikacije »Slovenske Šolske Matice« pa nam tudi svedočijo, da se vodstvo povsem zaveda velike kulturne naloge, katero ima rešiti »Slovenska Šolska Matica«, naloge, ki ni samo velika, ampak tudi ogromnega pomena za našo bodočnost. Zato je pač tudi želeli, da bi ne bilo slovenskega pedagoga, ki bi ne bil član »Šolske Matice«! — O posameznih knjigah še spregovorimo.

Računske naloge za obrtne šole. Sestavil H. Podkrajšek, c. kr. strokovni učitelj. Cena vezani knjigi 1 K 10 h.

Z odlokom vis. c. kr. ministerstva za uk, z dne 18. septembra l. 1906., štev. 32.723 odobrena učna knjiga. Na Dunaji. Založil Karol Graeser in drugovi. 1906. Knjiga ta ustreza živi potrebi in bode zavodom, katerim je namenjena, dobro služila.

„Mein erstes Schulbuch“ in „Wiener Fibel“ von J. Kraft und F. Wichtrei. Verlag Tempsky. Wien 1906.

Na Dunaju sta ravnokar izšli zgoraj omenjeni začetnici. Knjigi sta precej enaki, le da je druga knjiga (»Wiener Fibel«) prirejena, posebno med čtivom, specijelno za Dunaj, medtem ko je prva (»Mein erstes Schulbuch«) bolj splošnega značaja, torej ko bi bila slovenska, uporabna bi bila celo v naših šolah. Gotovo bosta začetnici zanimali vsakega slovenskega učitelja, posebno pa onega, ki se bo čutil na poziv g. Gabrščka v Letopisu »Šolske Matice« pozvanega sestaviti nam na podlagi normalnobesedne metode slovensko začetnico.

H. Čok.

Leposlovna knjižnica. II. zvezek: Stepni kralj Lear. Ruski spisal Iv. Serg. Turgenjev, poslovenil Fran J.

Hiša ob Volgi, ruski spisal S. Stepnjak, prevel Josip Jurca. Založila »Katoliška bukvarna« v Ljubljani. Cena broširani knjigi K 1.20, elegantno vezani K 2.20, po pošti 8 vinarjev več. Založništvo pravi: Leposlovna knjižnica

bo upoštevala vse resnične in trajne pridobitve vseh struj in bo zato objavljala prevode najboljših modernih del.

Koledar družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani za navadno leto 1907. Izdalo in založilo vodstvo. Cena 1 K 20 h. — V Ljubljani. Tisk Narodne tiskarne 1906. — Poleg kalendara in drugih običajnih stvari, obsega knjiga nekaj »pouku in zabavi posvečenih spisov«, »Vestnik« družbe s poročilom o družbinem delovanju itd. Koledar prav toplo priporočamo.

„Zvonček“, najlepši list s podobami za slovensko mladino leži pred nami v prvih dveh letošnjih številkah, ki nam svedočita, da se »Zvonček« tako po svoji bogati in izbrani vsebini, kakor po svojih krasnih, modernih ilustracijah ter zunanji opravi lahko meri z vsakim sličnim podjetjem mnogobrojnnejših in bogatejših narodov. Vso čast spretnemu gosp. uredniku, čast pa tudi požrtvovalnemu založniku, ki skupno tako vzajemno delujeta v procvit prevažnega podjetja.

Na učiteljstvu pa bodi, da se urednikov trud in požrtvovalnost založništva tudi vpoštevata ter podjetje podpré s prav mnogobrojnimi naročevanjem. Vsaka slovenska šola bodi naročena na »Zvončka«, toda ne samo na en iztis, ampak dobiva naj za vsak razred vsaj po eden do dva iztisa. Razun tega pa naj učiteljstvo skrbi, da naročajo boljše obitelji tudi še posebej za svojo deco ta prelep mladinski list.

„Domače ognjišče“, list za starše in vzgojevalce slovenske mladine. To je naslov časopisu, ki je začel izhajati v Ljubljani zadnjo soboto vsakega meseca ter stoji vse leto le 2 K. Tiska se v Učiteljski tiskarni, kjer se nahaja tudi upravništvo, ki sprejema naročnino. Kakor kaže vsebina prve številke, lahko »Domače ognjišče« toplo priporočamo.

Odgovor uredniku „Slov. Šolske Matice“ gosp. dr. Ilešiču

na pripombe v „Posebnem ukoslovju petja“.

Gospod urednik omenjenega dela napravil je na nekaterih mestih opombe, s katerimi nikakor ne morem soglašati. Ker imajo večinoma kritikujočo obliko, bi bile umestne morda v kakem časopisu, nikakor pa ne v knjigi sami. Hočem vrstoma o njih spregovoriti.

Str. 22. Stavka, k kateremu je dodjal gospod urednik pripombo, ne smemo tolmačiti v tem smislu. Ako govorim o velikem pomenu glasbene odgoje, še s tem ne rečem, da bi bilo najti ljudi, ki ne ljubijo glasbe in petja. A na te se tukaj ne oziramo, ko nam je govoriti edino le o odgoji. Marsikateri bi morda postal imenitni glasbenik, ko bi bil imel priliko, glasbeno se

naobraževati. On je izvrstno glasbeno nadarjen, a ta dar se ni v njem dalje razvijal.

Str. 27. V predšolski dobi pač navadno niso umetniški in psihologični momenti odločilni pri petju. Učna pot in izbir snovi zaradi tega ne more biti zavisna od tega, kar se je učenec že priučil. Da pa mora učitelj nadaljevati to, kar se je učenec priučil doma, omenil sem na str. 51.

Str. 30. To mesto je najbolj kočljivo in vedel sem, da bodem zadel na odpor. Od strani gosp. urednika pa ga nisem pričakoval.

Stavek: »Besedilo pridružiti melodiji je nemogoče« bi se naj glasil: »Besedilo pridružiti melodiji je nenaravno«. (Mogoče je seveda, a nenaravno je, ker ne odgovarja današnjim nazorom o glasbeni umetnosti). Pričakoval sem, da bodo zadostovali dokazi, katere sem navedel, a uveril sem se, da jih bode še treba nekaj.

Omenil je gosp. urednik, da nas uči kulturna zgodovina drugače, ter navel primer o ilirski glasbi. Pripomnil bi še iz kulturne zgodovine, da postopajo n. pr. zamorci v Afriki slično. Wallaschek pravi doslovno: »Wenn die Neger singen, so halten sie genau Takt und lassen sich darin durch kein Bedenken in der Verwendung der Worte stören. Die unverwendbarsten Bibelsprüche oder bekannte Stellen aus Hymnen müssen als Text zu jeder beliebigen Melodie erhalten. («Anfänge der Tonkunst» str. 201.)

No, iz muzikalne zgodovine bi še lahko naštel več takih slučajev. Vzemimo samo nekaj! V koralnem petju so podlagali menihi (9—11. stol.) takozvanim jubilacijam besedila psalmov in to radi tega, da si omenjene melodije lažje zapomnijo, kajti notacija je bila istočasno še pomanjkljiva. Iz noveje dobe bi omenil operne komponiste 18. stoletja, ki so kaj radi podlagali besedila že znanim napevom, osobito pa priljubljenim melodijam.

Ne smemo se torej čuditi, ko slišimo da je na ta način spisal komponist tekom svojega življenja do 200 in še več oper. Pri vsaki večji svečanosti je bilo treba nove opere in komponisti so si pomagali na omenjeni način. Nagibi torej niso bili glasbeni, ampak zunanji. Dogajalo se je čisto, da je libretist še le kasneje skoval besedilo k že pripravljenim melodijam. »Aber das war doch nur bei jener Herren- u. Götteroper möglich, wo alle Handlung von vornherein feststand, Charaktere u. Gefühlswelt sich in typischen Formen bewegten. Bekanntlich hat es selbst ein Handel nicht verschmäht, seine Hörer mit solchen »Pasteten« abzuspeisen. Für diese Gattung Oper traf, trotzdem in ihr die Musik das Übergewicht hat, allerdings die Bezeichnung einer unmusikalischen Erfindung zu Gunsten unmusikalischer Leute zu. Diese Gattung war aber nicht bloß unmusikalisch, sondern überhaupt unkünstlerisch. Denn sie war nicht gewachsen, sondern gemacht.« (Storck: »Geschichte der Musik«, str. 275).

Nazori, katere zastopam, torej niso ekstremni (kako to misli gospod urednik), ampak edino utemeljeni in dandanes veljavni.

Poslušajmo še v tem oziru glede narodnih popevk znanejšega šolnika F. Polacka. On pravi doslovno: »Mit den Volksliedern sind innig ihre Weisen verwachsen; beide sind so ganz ein Guß, daß Trennung einem Todschlage gleichkommt. Und doch erkühnen sich Dichterlinge, für manche Volksweisen ein neues Reimgewächsch zusammenzuleimen und Komponistlein, für solche Lieder neue Weisen zu erfinden! Da täte eine Geißel von Stricken not! Aber leider finden solche Seifenblasen der Selbstüberhebung immer noch Käufer, weil die Geschmacklosigkeit sich von dem

Wort- u. Tongeklingel blenden lässt. Und wie wenig wird — auch bei den Lehrern — für die Läuterung des Geschmacks getan!» (Brosamen II.).

Str. 33. V uredniški opombi so omenjeni Kosijevi »Letni časi«. Ker stojim na stališču, da je za otroka najboljše komaj zadosti dobro, nisem omenil dotične spevoigre.

Str. 132. Vprašanje o uporabi fonetike v ljudski šoli je dandanes postalo aktualno, ter je v najožji zvezi z reformatoričnimi težnjami glede pevskega pouka. Poteklo še bo nekaj časa, da se stvar zjasni. Kdor pa se je pečal v elementarnem razredu s fonetičnimi vajami, trdi lahko, da so velike važnosti. Nikakor nimajo namena, zabresti v »puščavo tablic zlogovnic« (kajti te so imele docela drug namen), ampak dovesti nas hočejo v jasne livade lepe in izrazite govorice. Kakor more igralec na godalu vežbati sistematiški svoje roke, ravno tako mora isti, ki si hoče prisvojiti jasno govorico, vežbati sistematiški govorila. Slične vaje uporabljajo tudi učitelji risanja (Freiarmübungen), ne da bi hoteli s tem zabresti v puščavo brezmiselnega risanja črt in krogov.

Kako je uravnati take vaje, o tem se bo razpravljalo na drugem mestu. H koncu naj še omenim, da so omenjene fonetiške vaje tudi za odrasle velike važnosti. O tem nam priča n. pr. dejstvo, da je univerza v Freiburgu (v Br.) ustanovila stolico za ta predmet (pod naslovom: Technik des Sprechens). Operni pevec P. Jugel predava ter vodi tudi praktične vaje. Dotična predavanja obiskuje tudi veliko število učiteljev.

H. Druzovič.

Razgled.

Listek.

Prošnja. Konjiško učiteljsko društvo je pri zborovanju dne 3. januarja sklenilo postaviti nagrobni spomenik nekdanjemu zaslužnemu nadučitelju čadramskemu, Bogomiru Malenšku in učitelju Ferdinandu Velkiju. Prvi, ki je služboval v Čadramu dolgih 38 let in odgojil vso sedanjo odraslo generacijo čadramskega šolskega okoliša, nima obče nobenega spomenika, gomilo učitelja Velkija pa zaznamuje napol strohnel lesen križ z zrjavelim pločnatim listom, ki nosi pokojnikovo ime. — Kako odličen šolnik je bil pokojni Malenšek, spričujejo sledeče vrstice iz glavnega poročila o delovanju »Konjiškega učiteljskega društva* za leto 1898/1899, ki slovejo: »Dne 5. marca (leta 1899 namreč) je preminul dragi nam tovariš Bogomir Malenšek, nadučitelj čadramski. Bil je učitelj skozi in skozi, uzor pravega tovariša in zvest ud našega društva od časa, ko se je le-to ustanovilo, pa do svoje smrti. Nekaj dni pred svojo smrtjo je bil še dekoriran s srebrnim zaslužnim križcem s krono in s častno svetinjo za 40 letno zvesto službovanje. Mislili smo to redko odlikovanje praznovati z njim na slovesen način; veselil se je tega učiteljskega praznika že delj časa odlikovanec sam, veselili smo se ga tudi

mi; a zaman. Prišli smo pač v prijazni Cadram, a ne k veselici, ampak zbrali smo se okoli krste blagega nam tovariša, da ga spremimo k večnemu počitku.* Ako vidimo gomilo moža, o katerem piše kronika tako in ki je žrtvoval vse svoje moči v blagor mladine, brez najskromnejšega spomenika med blestečimi spomeniki zasebnikov, mora se nam pač krčiti srce. Radi tega se obrača podpisani v imenu „Konjiškega učiteljskega društva“, ki mu je poverilo nabiranje doneskov za skupni spomenik omenjenima tovarišema, z vljudno prošnjo do tovarišev, prijateljev in znancev pokojnih kolegov ter do prijateljev šole in učiteljstva sploh, da blagovolijo pomagati s prostovoljnimi prispevki uresničiti označeni društveni sklep. Vsi, tudi najmanjši darovi se bodo objavili v „Učiteljskem Tovarišu“, „Domovini“ in „Narodnem listu“. — Tovariši! S tem, da postavimo pokojnima tovarišema dostojni spomenik, čislamo svoj stan in sami sebe! — V Čadramu, p. Oplotnica, 13. januarja 1907.

Anton Brumen, nadučitelj.

Učiteljski sanatorij. Učiteljska bolezen je jetika. Mnogo žrtev zahteva iz naših vrst ta zavrtna pošast. Slabi gmotni položaj ne dovoljuje našim ljudem, poiskati si zdravja v lečiliščih. Zato so pač učiteljski sanatoriji važna točka našega organizacijskega programa. V Sainte-Feyre se je nedavno otvoril na slavnostni način učiteljski sanatorij. Postavljen je med dvema gričema, sredi bukovega gozda. Glavno zaslugo za ustanovitev tega lečilišča ima akad. nadzornik M. Leune, ki je šest let neumorno deloval v to vrho. Učitelji in uradniki so ga podpirali, posvetoval se je z zdravniki, stavbeniki in podvzetniki in nabral glavnico z loterijo, ki je nesla 1 $\frac{1}{2}$ milijona. Zgradba se imenuje „Sana“, ima tri nadstropja, 162 sob, ki so vse obrnjene proti jugu. Zrak čistijo gozdovi. Dnevni red v „Sani“ je ta-le: Ob 7. uri zjutraj se vstaja, ob 7 $\frac{1}{2}$ je zajutrek, od 8. do 9. lečenje z zrakom in mirom, ob 9. uri sprha (douche) in sprehod, ob 10. drugi zajutrek, od 10. do 11 $\frac{1}{4}$ lečenje z zrakom in počitek, do 12. sprehod, ob 12. je obed, od 1. do 3. je lečenje z zrakom in počitek, ob 4. južina, od 4. do 5 $\frac{1}{2}$ lečenje, od 5 $\frac{1}{2}$ naprej sprehod, od 7. do 8. lečenje, od 8. do 9. večerja, ob 9. se gre k počitku. Bolnik plača dnevno 4 franke za vse. Zavod je stal 1.000.000 frankov. Za upravo je treba vsako leto 140.000 frankov. D. P.

† **Dr. vitez V. Hartel.** Dne 14. januarja je umrl na Dunaju bivši minister za nabozenstvo in pouk dr. V. Hartel. Rodil se je l. 1839. v Dvorcu na Moravskem. Študiral je v Opavi, maturiral pa v Pragi. Na dunajskem vseučilišču je proučeval klasiško filologijo, l. 1864. je postal doktor filozofije. Leta 1866. se je habilitiral na dunajski univerzi, in že l. 1872. je bil redni profesor. L. 1882. ga je cesar povzdignil vitezom. Leta 1901. je postal član gosp. zbornice. Leta 1896. je postal oddelni načelnik za srednješolske in vseučiliščne zadeve v naučnem ministrstvu. L. 1899. je oskrboval šolske posle v Claryjevem ministrstvu. L. 1900. je postal minister prosvete v Körberjevem ministrstvu. Kot profesor je bil Hartel med dunajskimi liberalci jako uvaževan voditelj. Kot minister se ni znal upreti klerikalnemu vplivu. To mu je vzelo vso veljavo med nekdanjimi vrstniki in v javnem življenju sploh.

Stanje hrvatskih pedagoških listov. V „Preporodu“ čitamo članek, v katerem se predlagajo nekatere reforme za hrvatsko pedagoško novinstvo, katere bi naj osigurale listom obstanek in razvoj. Po vzgledu slovenskih pedagoških listov se predlaga, naj bi vsak list obravnaval v svojih predalih določen del pedagogike in šolstva. „Napredak“ bi naj zastopal politiška stremjenja učiteljev, drugi listi pa naj si razdele med seboj metodiko, znanstveno pedagogiko itd. Misel bi nemara ne bila slaba, samo težko, da se bodo uredniki listov zedinili, ker navadno vsak urednik zastopa v listu ne samo pedagogiko, ampak tudi politiko svoje stranke. Razen tega najdemo v nekaterih listih prav odurne napade na druge urednike in delavce na pedagog. polju, tako da se ne ve večkrat, kdo gradi in kdo ruši. *

Kaj stane vojaštvo. V nekem angleškem listu se je obelodanila istina, da je osem velesil od l. 1865. naprej izdalo za vojaštvo 69.790.000.000 dolarjev. Pač ogromna vsota.

Češko-slovenska socijalna demokracija ima 1520 politiških organizacij in 100.000 organizovanih članov.

Esperanto se imenuje nov svetovni jezik, ki bode nemara imel več sreče nego volapik. Več o tej stvari priobčim v kratkem. D. P.

Kaj nesejo listi nemškemu učiteljstvu. Nemško učiteljsko društvo na Češkem dobiva od svojega lista „Freie deutsche Schulzeitung“ čistih 19.000 K na leto. Od časnika „Oesterreichs deutsche Jugend“ prejme blagajna čistih 11.000 K. D. P.

Glasoviti Perkov zakon se je pokazal kot sama dobrota za Nemce. Češki otroci na Moravi hodijo slej kot prej v nemške šole, ker jih silijo na to delodajalci. Deželni šolski svet je našel polno stranskih stezic, po katerih se lahko ogne pravilo: češki otrok spada v češko šolo. Slovani smo pač revčki!

Nova šolska bolezen. Dr. F. Gundrum je javil v „Napredku“, da se je opazila v šolah minolega poletja nova bolezen „drhtavica“ (Zitterkrankheit), ki ima vzrok v živcih. Najlaglje obole deklice. Bolezen se javlja s tem, da se opazuje pri otrokih živčni nemir, ki se polagoma razvije v drhtanje. Drhtavica nastopa v obliki epidemije. Takšen otrok mora izostati iz šole, dokler ne ozdravi popolnoma, da ne okuži drugih. D. P.

Pedagoški paberki.

Novi šolski in učni red, ki je prišel s početkom tekočega šolskega leta v veljavo, dela, kakor je videti, mnogim šolskim voditeljem nepotrebne skrbi. Tako n. pr. mora biti po § 136 na vsaki občni šoli razen drugih uradnih spisov tudi „index normalij“. Ta pritega je pač odveč, kajti namen take knjige je, da se naglo najde uradni odlok, za katerega se gre. Na Štajerskem je začelo izdajati namestništvo občno zbirko normalij političskih oblasti in obenem tudi za šole, treba je torej le, da si jo šola naroči. Pričela se je tudi nova izdaja šolskih postav na Štajerskem, katero prireja naš deželni šolski nadzornik Končnik. Ne gre se torej tu za nekako uradno uniformo, temveč za vspešnavanje v tej množici vsakovrstnih odredb in predpisov, ki se ne enkrat in ne samo v eni stvari v raznih okrajih celo nasprotujejo. I. St.

Kako v Ameriki ščitijo deco. Pred nedavnim je bil v Chicagu obsojen neki gostilničar v globo 17.500 dolarjev, ker se je nekdo izmed sosedov pri njem dostikrat opil in je potem doma mučil otroke. Ta razsodba se je opirala ob zakon, po kojem je prepovedano dajati opojne pijače onim, ki s pijanstvom spravljajo v nevarnost imetje in življenje svojih rodbin. I. St.

Umetelniška vzoja. V Belgiji se je ustanovilo društvo za negovanje umetniške vzoje (Société d'art à l'école). V njem so zastopani učitelji, prijatelji umetnij in založniki umetniških del. To društvo si je določilo nalogo polagoma zbirati vse umetniške zbirke, ki so bile izdane za šolo, kakor tudi dela, iz katerih bi mogli učitelji spoznavati umetnost, zlasti pa metodo, kako naj se otrokom podaja umetnost. Tudi namerava ustanoviti informacijsko pisarno za vsakršne vesti iz tega področja. Organ temu društvu bo poseben časopis. Svoje zbirke bo posojeval brezplačno in učencem hoče omogočiti pristop do muzejev in slikarskih galerij. Članovina je nastavljena letno na 1 frank. I. St.

Boj proti alkoholu. Deželni šolski svet moravski odreja, da bi se na šolskih izletih kar največ omejilo podajanje opojnih pijač. Ta naredba, piše „Čas“, je prišla v pravem času. Šolski izleti, zlasti srednješolskega dijaštva, postajajo polagoma Bakhovi prazniki. Vsa razkošnost prirodnih krasot, ves užitek čvrstega zraka se potra in izgubi, kakor hitro se pojavi vas in v nji gostilna, katera je redno in pravilno cilj vseh šolskih izletov. Živahna mladina se vrže v zamazani in okajeni lokal, in v trenutku se oglasi iz dima cigaret in cigar žvenket steklenic s pivom in vinom. Profesor je brez moči in tak izlet se ne konča z osveženjem, ampak otopenjem. Vzroka ni treba dolgo iskati. Oglašale bi se stare tožbe na srednješolski sistem, kateri strogo prepoveduje dijakom pohajanje gostilen, a dovoljuje in odobrava ob prisotnosti profesorjevi take izvanrednosti, kojim je nasledek, da drugi dan eden del dijakov

ne pride v šolo in drugi pa so obteženi z letargijo streznjenih pijancev. Nečemo tudi govoriti o nelepah nastopih, katere provajajo vinjeni dijaki-izletniki na železnica in v vagonih na povratku proti domu. Torej ta naredba je nujna. Deželni šolski svet pa se moti, če misli, da se z nekako odredbo zabranijo pijanski izleti. Ne zabrani! Sestavno in premišljeno delo v šoli in izven šole, pouk o higijeni, v kateri bi se vpletel pouk o hudem vplivu alkohola, to bi pomagalo. Vobče bi se morala vzgoja otrok tako vravnati, da bi se jim prigabili zamazani lokali vaških gostilen, ostudna navada piti čez mero, da bi se naučili uvaževati izlete radi seznavanja krasot v prirodi in radi čvrstega in čistega zraka.

I. St.

Delovanje katoliških učiteljskih društev se da posneti iz dnevnega reda pri zborovanju katoliških učiteljev v Neumarktu. Po končani molitvi se je društvo posvetovalo o teh-le pedagoških temah: 1. O sredstvih za zbujanje pobožnosti srca Jezusovega pri otrokih. 2. O negovanju umetnega cerkvenega petja.

Nekaj podatkov iz pruskega šolstva. Na Pruskem je 92 ljudskih šol, ki imajo skupaj 509 učencev; na eno šolo pripada torej 5—6 učencev. Nobena izmed teh „najmanjših“ pruskih šol nima 10 učencev; 4 imajo po 2 učenca, 9 po 3, 7 po 4 in 5, 11 po 6, 12 po 7, 17 po 8 in 25 šol po 9 učencev. Večina teh šol je verskih, v mestih z velikimi šolami za učence druge vere. Druge obstoje v mestih, ki so izgubila prebivalstvo, a menijo, da imajo historijsko pravo na šolo. Nasproti temu je na Pruskem 16.127 šol, ki so prenapolnjene; imajo skupaj 1.255.999 učencev.

D. P.

Proti redu iz npravnosti se je izrekla „Zveza učiteljev meščanskih šol“. Ker učitelj nima pravega merila za „npravnost“ učenčev, je ta red vselej krivičen. Učenec ki rad v šoli šepeta, še ni nenraven radi tega, in vendar mu njegova jezičnost škoduje tako, da ga pozneje radi slabega redu v npravnosti nihče neče kot vajenca. Bolje bi bilo, ko bi se red iz npravnosti zamenjal z redom iz „disciplinarnega zadržanja v šoli“.

D. P.

Osnovne zahteve z ozirom na dobro začetnico. V lipskem učiteljskem društvu je govoril učitelj Groh o novi lipski začetnici in sestavil sledeče zahteve, ki jih imamo staviti z ozirom na dobro moderno začetnico: Glavna zahteva: Začetnica mora biti mladinski spis posebne vrste. Posamezne zahteve: 1. Podajanje glasov in njih znamenj se mora vršiti na podlagi posebnih besed. Te besede morajo: a) izhajati iz nazornega nauka; b) biti v posebni zvezi z duševnim življenjem otrok; c) odgovarjati temeljnim zahtevam fonetike. 2. Z ozirom čtiva se mora zahtevati: a) prvo čtivo morajo biti povesti ali pojavi iz vsakdanjega življenja otrok; b) naslednja čtiva morajo biti drobni umetniški proizvodi in primerni otroški naravi. 3. Slike morajo biti: a) situacijske slike; b) umetniški dovršene; c) z ozirom na predmet in tehniko otroške. 4. Vnanja oprava začetnice mora biti naslednja: a) začetkoma nujaj začetnica samo pisane črke, pozneje se pridruži na primeren način tiskana abeceda; b) posebno je treba paziti na higijeniške zahteve. 5. Z začetnico obenem se ima izdati poučni spis, v katerem naj se razjasni vodilne misli, po katerih je začetnica sestavljena in v katerem se podaja potrebno gradivo za vajo, in to metodiški razporedeno.

D. P.

Modelovanje v ljudski šoli. V šolah budinskega okraja uvedel je znani šolski svetnik Scherer, goreč branitelj deškega ročnega dela v šolah, mesto risanja modelovanje. Iz ila se modelujejo razna telesa, rastline, plodi itd., potem se suše, pobarvajo in položijo. Otroci izvršujejo modele z občudovanja vredno spretnostjo. Učitelji ne morejo prehvaliti uspehov.

D. P.

Šolska higijena na Nemškem ni tako razvita kakor na Angleškem in v Severni Ameriki. 60—70 % učencev srednjih šol na Nemškem je nesposobnih za vojaško službo, do 74 % je kratkovidnih. Drugače je na Angleškem, kjer prihaja mladina iz srednjih šol zdrava in polna življenja. Na Angleškem so zlasti šolska poslopja mnogo primernejša in nimajo nič kasarniškega na sebi. Učne ure ne trajajo nikdar nad $\frac{3}{4}$ ure, pouk začenja šele ob 9. uri zjutraj. Ni vojaške discipline, ročnim delom se posvečuje večja skrb, v višjih razredih delajo učenci v laboratorijih, razen tega je preskrbljena šola z natančnim zdravniškim nadzorstvom.

D. P.

Učne ure, dolge samo 40 minut so uvedli na gimnaziji v Winterthurnu na Švicarskem. Baje se je ta novost dobro obnesla.

Die Waffen hoch! Nadporočnik Mošinjsky izdal je knjigo pod tem naslovom, ki priporoča vojaško vzgojo od najmlajše dobe. V XX. stoletju pisati takšne knjige je več nego smešno. — Član lige učiteljev La Foyer, je dejal na kongresu v Angersu o tem predmetu: „Nikakršne armade pred armado; ni treba, da se šole spremenijo v kasarne, pač pa bi bilo dobro, ko bi se kasarne spremenile v šole.“

Nerazdeljeni pouk se je uvedel na zagrebških gimnazijah. Uspehi so jako povoljni.

D. P.

Čitalnice za učence je uvedel mestni šolski svet pri Sv. Jurju in v Hocini na Češkem. V teh čitalnicah čitajo učenci, ki so iz oddaljenih vasi, med predpoldanskim in popoldanskim poukom različne mladinske liste.

D. P.

Svobodni pouk v svobodni šoli. Konrad Pospisil je obelodanil v „Poslu z Budče“ članek pod tem naslovom, v katerem dokazuje, da je zahteva svobodomiselnega pouka, zlasti v slogu in risanju, nemogoča, dokler učitelj ne bode imel prostih rok, dokler ga bode vezalo nadzorstvo ozkosrčnih birokratov.

D. P.

Telesna vzgoja. „Centralni odbor za ljudske igre na Nemškem“ je na letošnjem glavnem zborovanju sprejel te resolucije: 1. Telesno zdravje otrok v nemških šolah ne odgovarja potrebam naroda. 2. Večji del boleznih otrok sicer nastaja vsled slabih odnošajev, v katerih živijo otroci v prvih letih svojega življenja, a slabokrvnost, slabo držanje tela in skriviljenje hrbtenjače se pojavijo šele vsled neugodnega vpliva šol. 3. Četudi vzgajajo 2—6 letne otroke starši, je vendar dolžnost občine, skrbeti za primerna igrališča, zlasti v gosto naseljenih krajih. 4. Otroški vrtci in druge šole za deco bi morali imeti igrališče ali pa odprti paviljon, kjer bi se lahko igrali otroci ob vsakem vremenu. 5. Higijeniški nadzor je za te zavode neobhodno potreben. 6. Slabo sedenje v šolskih klopih škoduje zlasti hrbtenjači, deklic in vsem mišičju, zato bi bilo treba zlasti za dekliške šole klopí najboljše konstrukcije, ki odgovarjajo popolnoma rasti učenk. 7. Ker sta med učenkami zelo razširjeni anemija in nervoziteta, treba skrajšati učne ure na 45 in manj minut. 8. Redovito vzpiranje mladinskih iger na svežem zraku vsaj en popoldan na teden je neobhodno potrebno; udeležba bi morala biti za deklice in dečke obvezna. 9. V počitnicah naj se uprizarjajo igre vsako jutro na paskah, pri čemer naj dobijo učenke malico — kruha in mleka. 10. Vsestranski telesni razvoj, vzgoja ravnega stasa, globoko dihanje — to so glavni nameni telovadbe za deklice. 11. Dokler ne bode pridobljena vsaj ena ura na dan za telovadbo, naj se dosedanjí dve uri razdelita za deklice na štiri pol ure. 12. Razen hoje, teka in skoka se mora vaditi po dekliških šolah takšne vaje, ki razširjajo prsa, razvijajo plečne in trebušne mišice, in podpirajo globoko dihanje. 13. Te vaje naj se ne stopnjujejo po težkoči, ampak po vplivu na telo. 14. Ne samo sprha (douche) in kopanje, ampak tudi plavanje naj se uvaža v dekliških šolah.

D. P.

Nov učni predmet so uveli na Angleškem: namreč negovanje ust. Učitelj mora vsak dan govoriti nekoliko minut o tej zadevi.

D. P.

Pouk o spolnih zadevah. Letos je prvič na učiteljskišči v Brnu predaval učitelj telovadbe J. Karásek učencem o spolnih zadevah. Zlasti je odkril mladini grozne nevarnosti, ki ji pretijo v nečistosti. Da ta poskus ne ostane edin, o tem smo prepričani, in to je v interesu mladine srčno želiti. Po mojem mnenju bi to nalogo reševali na učiteljskih najlagje zdravniki, ki predavajo samotologijo.

D. P.

Temelji pravoznanstva v ljudski šoli. Dr. Glock je priobčil v pravniškem časniku članek, v katerem zahteva, naj bi se v ljudski šoli seznanjali učenci s temelji pravoznanstva. Resnica je, da naši učenci vedo več o pravnih nazorih med Grki in Rimljani nego o domačih zakonih. In vendar je poznavanje glavnih zakonov tudi navadnemu človeku kruto potrebno. Vprašanje pa je: kje ima ljudska šola toliko časa, da bi zadoščala vsem zahtevam.

Dokler se naši poslanci, med njimi celo pedagogi, mirne duše pridružujejo mnenju, da zadošča kmetu petletna šola, tako dolgo pustite šolo, naj gre svojo pot. Škoda lepih idej!

D. P.

O učiteljski naobrazbi piše K. Pospíšil v „Poslu z Budče. Po njegovem mnenju naj bi se vršila učiteljeva priprava za praktiško službo takole: do 11. leta ljudska šola, do 14. meščanska šola, do 19. leta srednja šola, do 21. leta pedagoška akademija, po 21. letu za one, katere goni želja po znanju naprej, vseučilišče.

D. P.

Matematika v vzgoji žen. Poljski pisatelj E. Zienkowski zahteva, naj se tudi v odgoji deklic povdarja proučevanje matematike. Doslej vlada mnenje, da žene za ta študij niso sposobne. Z. pobija to mnenje in si obljublja od globljega proučevanja matematike za ženski svet mnogo koristi.

D. P.

Kronika.

Moravski učitelji bodo imeli kmalu zelo težko stališče. Pri deželnozborskih volitvah so si priborili klerikalci mnogo mandatov. Doživeli bomo kmalu čudne stvari, ki se bodo dogodile v tej lepi, a žal še zelo neprobujeni deželi. Med učitelji in duhovniki se razvije na Moravskem boj na življenje in smrt. Sicer imajo učitelji to prednost, da so dobro organizovani. Čez 90% moravskega učiteljstva ve natančno, kaj ima storiti, da se našemu stanu ne nalože okovi. Vsekako bomo čile moravske sobojevnike spremljali z največjo simpatijo v kulturnem sporu, iz katerega upamo videti prihajati naše tovariše zmagoslavno.

Pristojbine na visokih šolah za kolegije itd. mislijo zvišati. Tako bode revnim dijakom zopet težje. Mesto da bi se šolnina popolnoma odpravila, stavljajo se nove ovire siromašnim slojem. Če pojde tako naprej, potem bodo po vseučiliščih kmalu študirali samo sinovi „višjih deset tisoč“.

Regulacija plač vadniških učiteljev je skoro dognana stvar. Zlasti važno je, da se podeli vadniškemu učiteljem tudi deveti činovni razred. S tem seveda še ni vse doseženo, a mnogo. Bilo je tudi poniževalno za ta prevažni stan, da so navadni podčastniki dosegali lahko 8. razred, čim človek z naobrazbo ni mogel čez desetega.

Naprednost v Belgiji. Klerikalna belgijska vlada je odslovila 1500 svobodomiselnih učiteljev, zaprla 800 šol in 200 otroških vrtcev. Brez komentara.

Poostrena pismena matura. Ministrstvo za nauk je izdalo naredbo, s katero se znatno poostreje pismena matura. Ker se je pri dosedanjih maturah opazalo, da so učenci uporabljali različne nedovoljene pripomočke, bodo pri prihodnjih pismenih zrelostnih izpitih učenci razdeljeni na skupine po 6 v različnih sobah. Nadzorovala bosta hkratu dva profesorja.

Poljska Šolska Matica. Lani so ustanovili na Ruskem Poljskem Šolsko Matico. V programu ima razširjenje šolstva in prosvete. Posebno bode ustanavljala vrtce, ljudske šole, tečaje za odrasle analfabete, tečaje za vzgojo otroških vrtaric, učiteljišča, srednje in višje šole, čitalnice in ljudske knjižnice, narodne dome, potem bode uprizarjala predavanja, izdajala priročne knjige itd., časopise, zlasti pedagoške, podpirala bode dijake in vajence itd. Do danes ima Matica čez 15.000 članov, 18 mestnih odborov v Varšavi in 40 na deželi.

Plemenit dar. Skoro četrta milijona kron je zapustil duhovnik dr. Gerlach za ostrogonške vaške šole. Živel je v največji revščini. V njegovi oporoki čitamo: Trpel sem glad in mraz, a ni mi žal, kajti vse, kar imam, morem darovati trpečemu ljudstvu.

Pedagoški časniki na Švicarskem. Majhna Švicarska ima 24 pedagoških listov, ki pa so več ali manj brez pravega pomena in vpliva. Najvažnejši in najbolj razširjen list je „Schweizerische Lehrerzeitung“.

Šolska higijena. Začetkom tega tečaja se je ustanovila stolica za šolsko higijeno na dunajski univerzi.

D. P.

Dom učiteljic so nedavno posvetili na slavnostni način v Lvovu.

D. P.

Proti maturi se je izrekel praški mestni svet na predlog učitelja Schröttera. Zastopniki Prage v deželnem šolskem svetu naj delujejo na to, da se zrelostni izpiti kot zdravju škodljivi in zastareli odpravijo. Težko je, da se bode v tem kaj doseglo. Nazori, da človek le toliko velja, kar zna, so pregloboko ukoreninjeni v šolskem in laičkem svetu. Mnenje, da je „znanje“ isto kar „omika“, je še preveč veljavno. *D. P.*

Izmenjava učiteljev. Med šolskimi uradi Škodske in Pruske se pripravlja dogovor glede izmenjave učiteljev. Sličan dogovor že obstoji med Škodsko in Francoskem. *D. P.*

Šolski muzej v Zagrebu so letos razširili. Opozarjamo slovenske učitelje, da pri prihodu v Zagreb ne zamujajo prilike, si ogledati ta kulturni zavod. *D. P.*

Nadzorovanje hrvatskih ljudskih šol. Učiteljska skupščina v Zagrebu je sprejela glede šolskega nadzorstva sledeče resolucije: 1. Nadzorstvo ljudskih šol se sme poveriti samo strokovnjakom, ki so službovali v ljudski šoli. — 2. Mestna šolska nadzorstva (krajevni š. n.) se ukinejo. — 3. Nadzorstvo nad šolami v okraju opravlja ljudski učitelj, kateri prejema za to primerno doklado, ki se vračuna v mirovino. Nadzornika imenuje vlada na predlog županijskega nadzornika. — 4. Nadzorstvo nad šolami v županiji se poveri posebnem žup. nadzorniku. — 5. Mesta Zagreb, Osek, Zemun in Varaždin imajo svoje posebne šolske nadzornike, ki vrše v svojem področju posle okrajnih in županijskih nadzornikov. Nadzornikom v poslednjih treh mestih se more poveriti tudi žup. nadzorstvo v istoimenskih županijah. — 6. Županijski nadzorniki so samostalni organi ter so neposredno podrejeni kraljevi deželni vladi. — Za pisarniški posel se jim mora prideliti posebno osebje. — 7. Za vrhovno nadzorstvo ljudskih šol se mora določiti primerno število deželnih šolskih nadzornikov. *D. P.*

Učiteljske plače na Hrvaškem se utegnejo kmalu znatno poboljšati. Sploh skrbi novi načelnik dr. Rojc hvalevrednim načinom za hrvatsko šolstvo. Tako je upati, da se ukine zadnja učna osnova in sploh je pričakovati v novi eri več življenja, več reform na pedagoškem polju. *D. P.*

Stik učiteljev na učiteljskih z ljudskošolskim učiteljstvom. V dunajskem „Pedagoškem društvu“ je predaval prof. A. Kunzfeld o drugem shodu avstrijskih profesorjev učiteljskih. Zahteval je ožje drugovanje teh profesorjev z učiteljstvom.

Draginjska doklada. Občinski zastop v Smihovu je povišal učiteljstvu draginjsko doklado. *D. P.*

Češka gozdna šola. V Kostelcu nad Orlico se ustanovi gozdna šola kakor v Charlottenburgu. *D. P.*

Liga za svobodno šolo in pouk v moralki se je ustanovila na Nemškem.

Volitev nadučitelja. Bremensko učiteljstvo se trudi dobiti pravico, da sme učiteljstvo vsake šole voliti svojega nadučitelja. Streberstvu bi se takim načinom zaprla pot. *D. P.*

Sadno drevje za šolske vrtove.

Ker opustim spomladi svojo drevesnico, nudim slavnim šolskim vrtnarjem vsakojako drevje, kakor 3letnih divjakov, 1 do 3letnih požlahtnenih drevesc, najboljših vrst hrušek in jablan, katera so od 1,5 m do blizu 3 m visoka, v spopolnitev šolskih vrtov, ali pa za novo nasadbo po zelo nizki ceni.

Na izbero je tudi mnogo pritlikovcev.

Dalje oddam **matičjeke** za podlago in izrejo pritlikovcev (angerjev kutino, dovcin in paradiževe sadeže) poceni.

Ponikva ob južni železnici.

Tom. Grah.

Nove pisanke.

Ker se moji šolski zvezki v enotnem kvartformatu na visoko z 12 listi (brez ovitka), izvrstnega, močnega in lepo rastriranega papirja, z močnim modrim ovitkom in dobrim pivnikom, ki se rabijo v vseh mariborskih ljudskih in meščanskih ter v posameznih šolah na deželi, kaj dobro obnesejo, priredil sem, da ustrežem večstranskim vprašanjem, po res dobrih šolskih zvezkih poleg 16 vrst zvezkov z nemškimi napisi še osem različnih pisnih zvezkov v enaki kakovosti in opravi s slovenskimi napisi, in sicer:

Pisanka št. 5: 4-črtna

Pisanka št. 9: 1-črtna

Pisanka št. 12: (za slov. pisanje)

Spisovnica št. 12

Spisovnica št. 20: 1-črtna

Spisovnica št. 21: 4-črtna

Številnica št. 25: s črtami

Številnica št. 50: brez črt.

Cena 6 vin. komad, za uboge učence 5 vin. — Risanke brez pik iz najboljšega, čisto belega papirja, obsegajoč 8 listov z močnim modrim ovitkom, cena 8 vin. — Vzorce na zahtevanje brezplačno. — Prodajalcem primeren rabat.

Tudi priporočam svojo veliko zalogo različnih šolskih zvezkov, papirja, kancelijskih, pisalnih in šolskih potrebščin ter molitvenikov, kuvertov (tudi z natisnjeno firmo), peres, peresnikov, svinčnikov, radirgumijev, izvrstnega šolskega črnila, črnilnega ekstrakta, vseh potrebnih dvojezičnih šolskih tiskovin, zemljevidov, vpisalnih knjig itd. itd. po priznani nizki cenah.

Andrej Platzer, Maribor, Gospodske ulice št. 3.

Knjigovezna dela točno in poceni. — Tudi se pri meni lahko naroča na vse tu- in inozemske modne žurnale, ilustrovane časnike in sploh periodično izhajajoča literarna dela.

RAZPIS NATEČAJA.

Št. 201/I.

Nadučiteljska služba.

Na dvorazredni ljudski šoli pri **Sv. Marjeti na Drav. polju**, se bode do Velike noči 1907 stalno namestila nadučiteljska služba z dohodki po III. krajnem razredu in s prostim stanovanjem.

Prosilci za to mesto naj vložijo svoje prošnje s pričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita, ter pri prvem stalnem namesčenju tudi z domovnico opremljene, predpisanim potom pri krajnem šolskem svetu pri **Sv. Marjeti na Drav. polju** do 25. februarja 1907. Prosilci morajo biti usposobljeni za subsidiaričen pouk v verouku.

Okrajni šolski svet v Mariboru, dne 6. februarja 1907.

Predsednik: **Attems.**

Št. 146/P.

Učiteljske službe.

Za okraje **Ptuj, Ormož in Rogatec** se ima služba stalnega okrajnega učitelja z dohodki po II. krajnem razredu in z uradnim sedežem v Ptuj, stalno ali začasno namestiti. Prosilci naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom pri okrajnem šolskem svetu v Ptuj do zadnjega februarja 1907.

Okrajni šolski svet v Ptuj, dne 17. januarja 1907.

Predsednikov namestnik: **Dreflak.**

Št. 89/P.

Na šestrazredni ljudski šoli pri **Sv. Marjeti niže Ptuja** je namestiti učiteljski službi eno stalno, drugo stalno ali začasno, z dohodki po III. krajnem razredu s prostim stanovanjem.

Prosilci ali prosilke naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do 20. februarja t. l. pri krajnem šolskem svetu pri **Sv. Marjeti niže Ptuja**, pošta Možganjci.

Okrajni šolski svet v Ptuj, dne 17. januarja 1907.

Predsednikov namestnik: **Dreflak.**

Št. 120.

V političnem okraju **Brežice** popolniti so sledeča mesta učiteljev, ozir. učiteljic stalno.

I. V šolskem okraju **Kozje**.

1. Na štirirazredni ljudski šoli v Dobjem, drugi plačilni razred.

2. Na dvorazredni ljudski šoli v Koprivnici, tretji plačilni razred.

3. Na dvorazredni ljudski šoli v Zagorjem, tretji plačilni razred.

II. V šolskem okraju **Sevnici**.

1. Na dvorazredni ljudski šoli na Blanci, tretji plačilni razred.

III. V šolskem okraju **Brežice**.

1. Na petrazredni ljudski šoli v Pišecah, tretji plačilni razred. To mesto se lahko tudi provizorično popolni.

Prošnje za te službe se imajo vložiti službenim potom pri dotičnem krajnem šolskem svetu do 12. sušca 1907.

Brežice, dne 12. svečana 1907.

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrt leta 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Naročnino in reklamacije

sprejema »Zavezin« blagajnik **Fr. Luznar** v Kranju. — Rokopise pa je pošiljati ravnatelju **M. J. Nerat-u** v Maribor, Kokoschineggallee.